

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamistieteiden laitos

TUNTEELLA VALITTU, JÄRJELLÄ PERUSTELTU

Nuorten lukiovalinta

Hallintotiede
Pro gradu –tutkielma
Huhtikuu 2008
Ohjaaja: Juha Vartola

Mira Ahola

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Johtamistieteiden laitos, hallintotiede
Tekijä:	AHOLA, MIRA
Tutkielman nimi:	Tunteella valittu, järjellä perusteltu – Nuorten lukiovalinta
Pro gradu –tutkielma:	65 sivua, 6 liitesivua
Aika:	Huhtikuu 2008
Avainsanat:	lukiovalinta, imago, mielikuva, koulutusjärjestelmä, yhteishaku

---

Tutkielmassa perehdytään nuorten lukiovalintaan ja sen perusteisiin. Koska yli puolet kustakin ikäluokasta käy lukion, on tärkeää tutkia, millä perusteella nuoret valitsevat oman oppilaitoksensa. Suomen koulutusjärjestelmässä lukiokoulutuksella on keskeinen asema ja yleensä kunnat vastaavat sen järjestämisestä. Suuriin kuntiin on syntynyt suosittuja lukioita, joihin on korkeat keskiarvorajat ja toisaalta pienissä kunnissa lukiot joutuvat kilpailemaan opiskelijoista voidakseen ylläpitää opetusta. Jotkut nuoret haluavat panostaa opiskeluun, tekevät yksilöllisiä ratkaisuja ja muuttavat 16-vuotiaina yksin toiselle paikkakunnalle opiskellakseen erityislukiossa.

Tutkielman keskeinen teoreettinen viitekehys liittyy imagon ja mielikuvan käsitteisiin ja niiden vaikutuksesta päätöksentekoon valittaessa aineetonta palvelua. Karvosen jaottelussa imago tarkoittaa organisaation tietoisesti itsestään luomaa kuvaa ja mielikuva on vastaanottajalle eri lähteistä tulevan informaation myötä kohteesta syntynyt käsitys. Päätöksentekoteorian taustalla on Simonin rationaalisuuden rajoitteet ja heurististen menetelmien valintaan tuomat helpotukset. Nuoren ei tarvitse selvittää kaikkia mahdollisia vaihtoehtojaan, vaan hän voi valita lukion, kun tyydyttävä ratkaisu on löytynyt.

Tutkimus on rajattu neljään lukioon Tampereen keskustan alueella eikä tuloksia sellaisenaan voida soveltaa laajemmin. Lukiot valittiin vertailuun niiden sijainnin vuoksi, ja niiden kurssivalikoima ja opetuksen painotus eroavat toisistaan. Yhdellä lukiolla on ilmaisutaidon ja toisella kuvataiteen opetuksen erityistehtävä, mikä tekee näistä lukioista suosittuja. Kaksi muuta lukiota ovat yleislukioita, joista toista pidetään erittäin hyvämaineisena ja toisen valtti on keskustalukioksi hieman alempi keskiarvoraja.

Kyselytutkimuksen perusteella tärkeimmät valintaperusteet olivat opetuksen erityistehtävät ja lukion sijainti. Kuitenkin kertoessaan lukiovalinnasta vapaamuotoisesti, lähes kaikki nuoret mainitsivat kaverit ja tutut ensisijaisina tiedonlähteinään. Voidaankin tulkita, että lukio valitaan mielikuvien pohjalta, mutta päätöstä perustellaan tärkeiksi katsotuilla ja lukion imagoon sopivilla kriteereillä.

Vanhempien mielipiteillä ei katsottu olevan suurta arvoa lukiovalintaa tehtäessä, mutta lähes kaikki saivat vanhempien tuen päätökselleen. Vanhempien asema lukiovalinnassa korostui kauempaa tulevien nuorten taloudellisena tukena.

Opinto-ohjaus keskittyy peruskoulun viimeisillä luokilla jatko-opintojen esittelyyn. Vaikka yli puolet kyselyyn vastanneista oli tyytyväisiä saamaansa opinto-ohjaukseen, erityisesti hyvin koulussa menestyneet olisivat kaivanneet enemmän tukea lukiovalintaansa. Lukioiden esittelytilaisuuksien koettiin antavan varmuutta muuten mielikuviin perustuvassa päätöksenteossa.

Sisällysluettelo

1 Tutkimuksen tausta ja tutkimusongelma.....	4
1.1 Tutkimuksen tausta	4
1.2 Tutkimusongelma.....	5
1.3 Tutkimuksen lukiot	6
2 Suomen koulutusjärjestelmä	7
2.1 Koulutusasteet	7
2.2 Koulutuksen yleinen hallinto ja päätöksenteko	8
2.3 Sosiaalinen näkökulma koulutusjärjestelmään	10
2.4 Lukiokoulutus	11
2.4.1 Erilaiset lukiot	11
2.4.2 Lukiokoulutuksen laajuus ja sisältö	13
2.4.3 Lukiokoulutuksen järjestäjä	14
3 Lukiovalinnat	17
3.1 Opiskelijaksi ottamisen perusteet.....	17
3.2 Enemmistö tyttöjä hyvillä keskiarvoilla	18
3.3 Kalevan lukio	20
3.4 Tammerkosken lukio.....	21
3.5 Tampereen klassillinen lukio	22
3.6 Tampereen yhteiskoulun lukio.....	22
4 Lukion valintaan vaikuttavat tekijät.....	24
4.1 Lukion sijainti	24
4.2 Lukion maine	26
4.3 Lukion kielitarjonta.....	28
4.4 Harrastukset	29
4.5 Perhe ja ystävät	30
4.6 Valintaoppaat	34
4.7 Opinto-ohjaus.....	36
4.8 Kauempaa Tampereelle lukioon tulleet	39
5 Imago, mielikuva ja maine päätöksenteossa	42
5.1 Imago, mielikuva ja maine käsitteinä	42
5.2 Palveluorganisaation imago ja mielikuva	46
5.3 Mielikuvan vaikutus päätöksentekoon.....	48
5.4 Mielikuvamarkkinointi.....	53
5.5 Lukioiden imago ja mielikuva	56
5.5.1 Aiempi tutkimus.....	56
5.5.2 Lukiovalintaan vaikuttaneet mielikuvat.....	57
6 Johtopäätökset.....	60
7 Lähteet.....	63
Liite Kyselylomake	66

1 Tutkimuksen tausta ja tutkimusongelma

1.1 Tutkimuksen tausta

Suomessa oppivelvollisuus päättyy peruskoulun yhdeksänteen luokkaan. Käytännössä kuitenkin nämä 15-16-vuotiaat ovat senkin jälkeen edelleen velvoitettuja opiskelemaan, koska töitä heidän on vaikea saada ja ilman ammattikoulutusta olevat nuoret eivät ole oikeutettuja saamaan työttömyyskorvausta.

Vaikka peruskoulun päättymisen on usein hyvin odotettu rajapyykki nuorelle, tulee valintojen tekemisen hetki kuitenkin yllättäen. Harva peruskoululainen tietää, mitä tulevaisuudeltaan haluaa tai mikä tie on valittava päästäkseen tavoitteeseensa. Usein lukio on itsestään selvä valinta. Ei siksi, että ylioppilastutkintoa edellytettäisiin kaikkiin ammatteihin vaan siksi, että lukio antaa kolme vuotta lisääaikaa tehdä päätöksiä eikä se sulje mitään uravaihtoehtoa pois.

Lähes kaikki toisen asteen oppilaitokset Suomessa kuuluvat yhteishaun piiriin. Samassa yhteydessä hakeudutaan sekä ammatilliseen että lukio-opetukseen, mutta työssäni keskityn vain lukion valinneisiin. Opiskelijavalinnat lukioihin tehdään peruskoulun päättötodistuksen lukuaineiden keskiarvon perusteella. Yhteishaussa sijalle yksi laitetaan se oppilaitos, johon eniten toivoo pääsevänsä. Suosituissa lukioissa keskiarvorajat nousevat korkeiksi, jolloin osa hakijoista sijoitetaan muihin lukioihin. Tällöinkin pyritään noudattamaan yhteisvalinnassa esitettyjä toiveita. Erityislukioilla on mahdollisuus asettaa omia kriteereitä opiskelijavalinnoille ja harvinaisten kielten opiskelijoiden on saatava lukiopaikka yhteishakupiirin alhaisinta lukiopaikkaan oikeuttavaa keskiarvoa vastaavalla keskiarvolla siinä lukiossa, missä kieltä opetetaan.

Lukiota pidetään yleissivistävänä koulutuksena eikä se sinällään ohjaa nuorta mihinkään ammattiin. Monet lukiot ovat kuitenkin erikoistuneet joihinkin opintokokonaisuuksiin ja lakisääteisen opetuksen lisäksi tarjoavat erityisopetusta aineissa, joiden ei perinteisesti ole katsottu kuuluvan lukion opetusohjelmaan. Näin lukiot pyrkivät erottumaan joukosta. Ne antavat nuorille mahdollisuuden kehittää olemassa olevia taitojaan tai tutustua uusiin asioihin.

Opetuksen tulisi olla samantasoista kaikissa lukioissa ja jokaisella opiskelupaikasta riippumatta pitäisi olla samanlaiset mahdollisuudet menestyä ylioppilaskirjoituksissa. Jotkut lukiot ovat kuitenkin suositumpia kuin toiset, jolloin vain parhaat opiskelijat voidaan hyväksyä opiskelijoiksi.

Kun lukioon alun perin tulee tietyn tasoisia opiskelijoita, se sijoittuu ylioppilaskirjoitusten tulosten perusteella tehdyssä tilastossa omalle paikalleen. Tämä vaikuttaa koulun maineeseen ja sitä kautta yhdeksäsluokkalaisten valintapäätöksiin.

1.2 Tutkimusongelma

Jos lukiovalinnalla on merkitystä nuoren tulevaisuudelle, siihen pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Joka vuosi kymmenet tuhannet nuoret ovat saman valintatilanteen edessä. Tästä syystä on hyödyllistä tutkia, millä perusteella nuoret valitsevat lukion. Aikaisemmassa kandidaatin tutkielmassani tutkin, millaiseksi nuoret kokevat kunkin lukion ja miten mielikuva vaikuttaa heidän valintaansa. Tässä pro gradu -työssä laajennan aiheen käsittelyä imago tutkimuksesta nuoren omiin valintaperusteisiin. Tutkin, kuka tai mikä muu päätökseen vaikuttaa.

Aiheeni tuntuu hyvin laaja-alaiselta ja siinä olisi aineksia monitieteiseen tutkimukseen. Nuoren kehityksen kannalta aihetta voisi lähestyä kasvatustieteellisestä näkökulmasta ja luonteenpiirteitä sekä vaikutussuhteita voisi tarkastella psykologisin keinoin. Sosiologiassa oltaisiin varmasti kiinnostuneita nuorten valintojen yhteiskunnallisista vaikutuksista ja koska imago oli alun perin liike-elämän käsite, voitaisiin koulutustarjonnalla kilpailemista tutkia kauppatieteissäkin.

Tarkoitukseni on kuitenkin luoda teoreettinen viitekehys hallintotieteellisestä kirjallisuudesta. Tutkielmani kannalta välttämättömät huomiot muilta edellä mainituilta alueilta otan annettuina lähtemättä niitä sen enempää kommentoimaan. Pysin myös tutustumaan aiheesta eri oppiaineissa aiemmin tehtyihin tutkimuksiin.

Hallintotieteen kannalta tutkimusaiheessani mielenkiintoista on opetusta tarjoavan organisaation toiminnan arviointi ja kehittäminen. Organisaatiokuvan luominen ja ylläpitäminen on tärkeää myös julkishallinnossa, koska palveluita kilpailuttaminen yleistyy. Kansalaisten päätöksentekoa on syytä tutkia, koska jos heille annetaan yhä enemmän heidän toivomiaan vaihtoehtoja, heidän tulee osata tehdä yksilöllisiä ja järkeviä valintoja. Uusien informaatiolähteiden myötä tiedonsaanti helpottuu, mutta vain niille, jotka tietoa aktiivisesti etsivät.

Tutkimus rajataan koskemaan nuoria neljässä tamperelaisessa lukiossa. Erityisen mielenkiinnon kohteena on, mikä saa 16-vuotiaan nuoren muuttamaan kotoaan ja lähtemään lukioon toiselle

paikkakunnalle. Tietoja kerätään nuorilta neljässä lukiossa strukturoidulla kyselylomakkeella heidän ensimmäisinä päivinään lukiossa, jotta kokemuksen kautta tullut tieto ei ehtisi muuttaa niitä mielikuvia, jotka nuorilla oli lukiovalintaa tehtäessä.

1.3 Tutkimuksen lukiot

Kalevan lukio on perustettu vuonna 1952. Se on yksityinen koulu ja sen ylläpitäjänä toimii Kalevan lukion Kannatusyhdistys ry. Opiskelijoita lukiossa on 440. Syksyllä 2007 lukiossa on alkanut musiikkipainotteinen linja, mutta kyselyn tekoaikaan lukio oli vielä yleislukio.

Tammerkosken lukiolla on kuvataidelukion erityistehtävä. Se mainostaa itseään monien mahdollisuuksien kouluksi. Vuonna 2008 Tammerkosken lukio viettää 100-vuotisjuhliiaan. Lukion yhteydessä toimii myös yläkoulu.

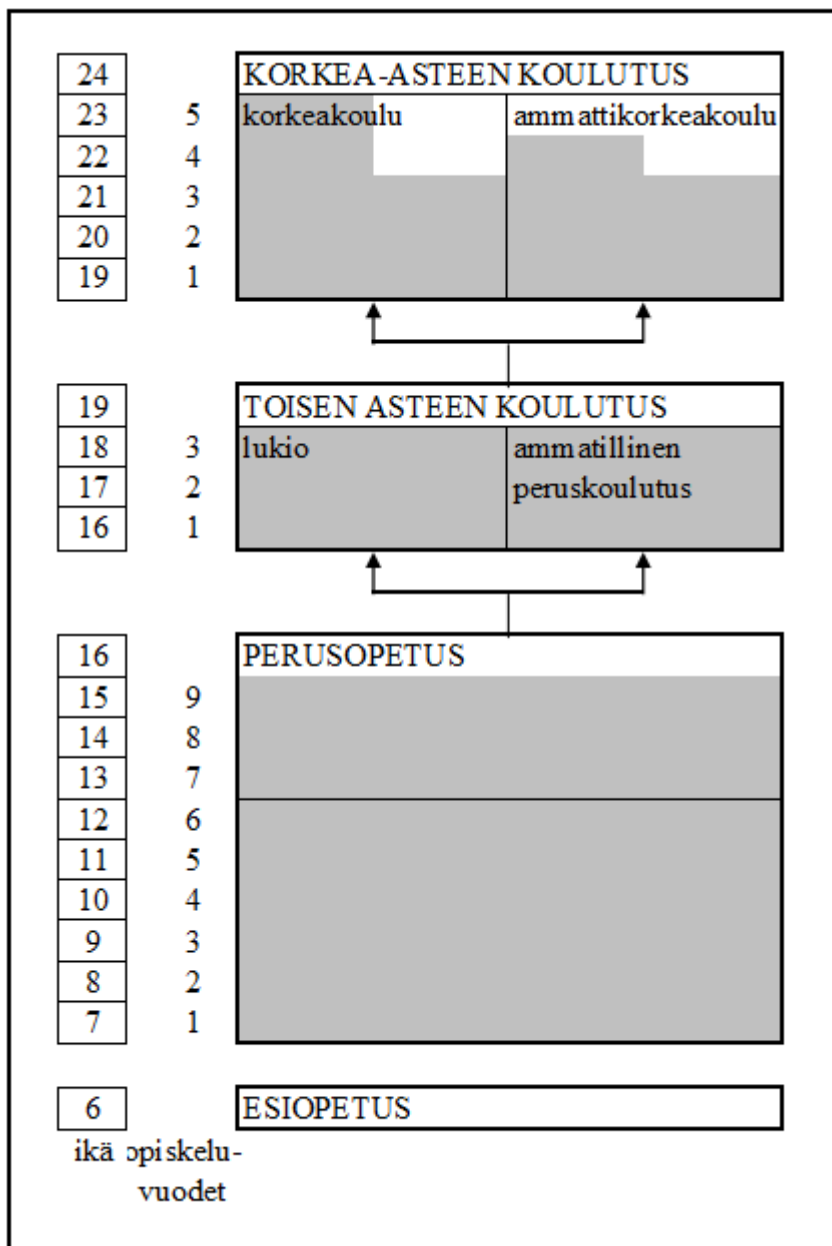
Tampereen klassillinen lukio painottaa humanististen aineiden opetusta. Opiskelijoita koulussa on noin 300. Lukion aloitti toiminnan vuonna 1901. Nykyään lukio toimii lisärakennuksessa ja yläkoulu vuonna 1907 valmistuneessa koulurakennuksessa.

Vuonna 1895 perustettiin Tampereen Suomalainen Yhteiskoulu. Sen perinnettä jatkaa nykyään yksityinen Tampereen yhteiskoulun lukio. Vuonna 1991 opetusministeriö antoi koululle ilmaisutaidon opetuksen erityistehtävän, mikä on kasvattanut lukion suosiota entuudestaan. Opiskelijoita Tampereen yhteiskoulun lukiossa on noin 600.

2 Suomen koulutusjärjestelmä

2.1 Koulutusasteet

Suomessa oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Sitä ennen hänellä on oikeus osallistua maksuttomaan, vapaaehtoiseen esiopetukseen vuoden ajan. Perusopetus kestää yhdeksän vuotta. Sen jälkeen voi hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen peruskoulutukseen. Vuoden pituisen lisäopetuksen (ns. 10-luokka) tarkoituksena on parantaa opiskelijan valmiuksia hakeutua jatko-opintoihin perusopetuksen jälkeen.

Kuvio 1 Suomen koulutusjärjestelmä

Lukiokoulutus ja ammatillinen peruskoulutus ovat toisen asteen koulutusta, joka rakentuu perusopetuksen oppimäärälle ja johon hakeudutaan yleensä perusopetuksen päättötodistuksella yhteishakujärjestelmän kautta. Molemmat ovat laajuudeltaan kolmivuotisia. Lukion päätteeksi suoritetaan valtakunnallinen ylioppilastutkinto, joka tuottaa jatko-opintokelpoisuuden korkeakoulututkintoihin johtavaan koulutukseen. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa oppilaitoksissa tapahtuvana koulutuksena, näyttötutkintona tai oppisopimuskoulutuksena ja se sisältää vähintään 20 opintoviikkoa työssä oppimista. Myös ammatillinen perustutkinto antaa kelpoisuuden jatko-opintoihin korkeakouluissa.

Korkea-asteen koulutukseen kuuluvat koulutus ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Ammattikorkeakoulututkintojen laajuus on 140-180 opintoviikkoa ja opinnot kestävät 3,5-4,5 vuotta. Koulutukseen voidaan yhteishaussa hyväksyä henkilö, joka on suorittanut lukion oppimäärän, ylioppilastutkinnon tai kolmevuotisen ammatillisen perustutkinnon. Monitieteisissä yliopistoissa sekä tiede- ja taidekorkeakouluissa suoritetaan alempia (3 vuotta) ja ylempiä (5 vuotta) korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä jatkotutkintoja. Yliopistosektori ei kuulu yhteishaun piiriin. Kelpoisuusvaatimuksena on ylioppilas- tai ammattitutkinto. Lisäksi on erilaisia aikuiskoulutusmahdollisuuksia.¹

2.2 Koulutuksen yleinen hallinto ja päätöksenteko

Vaikka Suomen koulujärjestelmässä on 1960-luvulta lähtien toteutettu suuria muutoksia, oli yksityiskohtainen ja ohjaukseen perustuva norminanto käytäntönä vielä pitkään. Keskitettyä päätöksentekoa korosti lääninhallituksen ja keskusviraston valvonta. 1980-luvun lopulla pyrittiin tehokkaaseen, taloudellisen ja kansalaisten tarpeet huomioivaan palvelutuotantoon kunnallisen itsehallinnon vahvistamisella ja hallinnon rationalisoimisella.

Lahtisen, Lankisen, Penttilän ja Sulosen² mukaan kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien päätösvalta lisääntyi 1990-luvulla, kun uudet valtiosuuden laskentaperusteet eivät enää määränneet varainhoidosta sitovasti. Ahonen³ kuitenkin huomauttaa, että samaan aikaan kun kunnat

---

¹ Koulutusopas peruskoulun jälkeiseen koulutukseen 2002, 28-29

² Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 22-23

³ Ahonen 2002, 70

saivat vapauden järjestää koulutuksen haluamallaan tavalla, kohtasi Suomi laman, joka näkyi etenkin kuntien taloudessa. Vapautta uusien ideoiden toteuttamiseen rajoitti resurssien niukkuus. Tällöin myös koulutuksen tasapuolisuutta oli vaikea vaalia.

Kansallisella tasolla koulutusasioita käsitellään valtioneuvostossa, opetusministeriössä ja opetushallituksessa. Valtioneuvosto päättää lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta, koulutuksen kehittämissuunnitelmasta, opetustoimen valtionosuuksien yksikköhinnoista sekä perustamishankkeiden vähimmäiskustannuksista.

Opetusministeriö päättää opiskelijaksi ottamisen perusteista, opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista, koulutuksen arvioinnin ja sen kehittämisen perusteista, lukiokoulutusluvan myöntämisestä, muuttamisesta tai peruuttamisesta sekä valtionosuuksien myöntämisestä. Opetusministeriö on ylin hallintoviranomainen ja se valmistelee koulutusta koskevan lainsäädännön valtioneuvostolle. Opetusministeriön yhteydessä toimivien koulutustoimikuntien tehtävänä on käsitellä koulutusalaakohtaisia kysymyksiä. Yhteensä 31 koulutustoimikunnan puheenjohtajat muodostavat koulutuksen yhteistyöneuvottelukunnan, joka käsittelee laaja-alaisia, koulutusalat ylittäviä kysymyksiä.⁴

Opetushallitus on suunnittelu-, kehittämis- ja arviointiviranomainen ja se toimii yhteistyössä opetusministeriön kanssa⁵. Opetushallitus päättää opetussuunnitelman perusteista, opiskelija-arvioinnin määräyksistä ja opettajan kelpoisuudesta. Se vastaa myös yhteishakujärjestelmistä.

Alueatasolla opetusministeriön hallinnonalan asioita hoidetaan kunkin lääninhallituksen sivistysosastolla. Lääninhallitus toimii muutoksenhakuviranomaisena opiskelijan oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä, koulutuksen järjestäjien toiminnan laillisuuden valvojana ja koulutuksen järjestämislupahakemusten käsittelijänä. Lisäksi lääninhallitukselle kuuluu yhteishaun toimeenpanoon liittyviä tehtäviä.

Koulutuksen järjestäjinä toimivat kunnat, kuntayhtymät tai yksityiset yhteisöt. Ne päättävät koulutustarjonnasta ja koulutuksen sisällöstä opetussuunnitelman perusteiden pohjalta, aloituspaikoista ja opiskelijaksi ottamisen perusteista ja painotuksista. Kuntatasolla ylintä

---

⁴ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 260-264

⁵ Koulutusopas peruskoulun jälkeiseen koulutukseen 2002, 30

päätösvaltaa käyttää valtuusto ja hallinnollisia tehtäviä hoitavat monijäseniset toimielimet.⁶

Koulutusasiat kuuluvat kunnassa yleensä sivistyslautakunnalle, mutta lakisääteisiä viranhaltijoita ei ole. Koulujen opettajakunnilla tai henkilökunnan kokouksilla ei ole varsinaista päätösvaltaa, koska niitä ei voida pitää kunnallisena toimielimenä, mutta ne toimivat valmistelu- ja yhteistyöeliminä.⁷

Jokaisella oppilaitoksella on oltava myös opiskelijoista muodostuva oppilaskunta, jonka tehtävä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Yksityisten koulutuksen järjestämisluvan saaneen rekisteröidyn yhteisön tai säätiön täytyy asettaa koulutuksen hallintoa varten johtokunta, joka voi olla sama kuin kyseisen yhteisön hallitus.⁸

2.3 Sosiaalinen näkökulma koulutusjärjestelmään

Suomalainen koulujärjestelmä on saanut paljon kiitosta kansainvälisissä tutkimuksissa. Peruskoulun päättävien suomalaisnuorten oppimistulokset ovat kärkiluokkaa. Pertti Ahonen⁹ haluaa kuitenkin puuttua sosiaalisten näkökulman huomiotta jättämiseen tuloshakuisessa opetuskäytännössä. Ahosen mukaan ongelma johtuu keskushallinnon ja kuntien itsehallinnon välisestä kuilusta. Kunnille annettu positiivinen vapaus koulutuksen järjestämiseen on muuttunut negatiiviseksi velvollisuudeksi sen järjestämiseen.

Sosiaalisten ongelmien välttämiseksi tarvitaan laajempaa yhteistyötä eri sektoreiden välillä.

Koulutustakin suunniteltaessa olisi muistettava kehittää ennaltaehkäisevää sosiaalipolitiikkaa, joka kattaa sekä suorat että epäsuorat toimenpiteet. Laajassa mielessä ennaltaehkäisevää sosiaalipolitiikkaa on erilaisten ammattilaisten, päätöstentekijöiden ja kansalaisten toiminta.¹⁰

Koulumaailmaa ajateltaessa sosiaalisia tekijöitä voisivat olla opiskelijoiden ja opettajien fyysinen ja henkinen terveys, hyvät oppimispuitteet, koulussa viihtyminen ja tulevaisuuden suunnittelu.

Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten peruskoululaisten oppimistulokset ovat olleet loistavia ja suomalaisesta koulujärjestelmästä on otettu mallia muualle Eurooppaan. Ahonen huomauttaa, että

---

⁶ Koulutusopas peruskoulun jälkeiseen koulutukseen 2002, 30

⁷ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 265-266

⁸ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 267-269

⁹ Ahonen 2002, 65

¹⁰ Ahonen 2002, 65-66

kansallinen tutkimus löysi kuitenkin suuria eroavaisuuksia peruskoulun päättävien nuorten tiedoissa. Erityisen suuri ongelma oli pojilla, joista jopa neljänneksen katsotaan oppineen vain vähän peruskoulun aikana. Nämä nuoret ovat sosiaalista riskiryhmää, joiden on vaikea saada jatkokoulutuspaikkaa tai työllistyä.¹¹

2.4 Lukiokoulutus

2.4.1 Erilaiset lukiot

Suomessa on vajaa 500 lukiota ja niissä aloittaa joka vuosi noin 40 000 uutta opiskelijaa. Määrä on vähentynyt ikäluokan pienentyessä. Lukiolaisista noin 57 prosenttia on tyttöjä.

Vuosi	Lukioita	Uusia opiskelijoita	Tyttöjä %	Poikia %
1999	479	46 033	58,75	41,25
2000	483	43 775	58,66	41,34
2001	483	42 793	58,84	41,16
2002	484	41 020	57,87	42,13
2003	483	42 605	57,47	42,53
2004	479	40 593	57,53	42,47
2005	471	39 544	56,73	43,27
2006	461	39 395	57,68	42,32

Taulukko 1 Lukioiden määrät ja uudet opiskelijat¹²

Vaikka lukion suorittaa nykyään yli puolet ikäluokista, sen arvostus on säilynyt korkeana. Joka kevät tiedotusvälineet seuraavat abiturienttien luku-urakkaa ja kertovat koetehtävistä. Uudet ylioppilaat julkaistaan lehdessä ja menestyneimmistä tehdään henkilökuvia. Viime vuosina media on kiinnostunut lukioiden välisistä eroista ylioppilaskirjoitusten tuloksissa, jolloin syntyy mielikuvia eliittilukioista.

Vuonna 2003 MTV3 kertoi, että koulujen erojen kärjistymisen on tyypillistä suurille kaupungeille, joissa on sekä hyvin että huonosti menestyviä lukioita. Kaupungeissa nuoret voivat helpommin toteuttaa vapaata valintaa, jolloin syntyy suosittuja kouluja, joihin pääsevät vain hyvät opiskelijat. Kaupunkien sisällä vertailu osoitti, että lukion menestys ylioppilaskirjoituksissa vastasi

¹¹ Ahonen 2002, 71

¹² ”Lukiokoulutuksen opiskelijat 1999-2006”. Tilastokeskuksen WWW-sivu. <<http://www.tilastokeskus.fi/til/lop/tau.html>>. 23.3.2008

sisäänpääsyn keskiarvorajoja kolme vuotta aikaisemmin, jolloin valtaosa näistä nuorista aloitti lukion.¹³

Näin uutisista, että Clasu oli yksi Suomen parhaista lukioista oppilaiden menestyksen perusteella.
tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Vuotta myöhemmin MTV3¹⁴ kertoi, että koulukohtaisten ylioppilaskirjoitustulosten vertailu osoittaa, että kärki- ja häntäpään koulujen väliset erot pysyvät samansuuruisina vuodesta toiseen. Kuitenkaan peruskoulun arvosanaa ei pidetty enää ainoana selittävänä tekijänä, vaan viitattiin tutkija Jorma Kuuselan tutkimukseen, jonka mukaan äitien keskimääräinen koulutustaso on paras muuttuja selittämään koulujen välisiä eroja.¹⁵ Kuusela pitää koulujen opetusta tasalaatuisena, jos oppimistulosten ja oppilaan lähtötason sekä alueellisten hyvinvointitekijöiden välillä on voimakas yhteys. Kuusela kritisoi opetuksen laatua ja koulun tasoa listaavia selvityksiä: ”Pelkkien päättövaiheen tulosten listaaminen johtaa vääriin yleistyksiin. Poikkeuksellisen hyvä koulu olisi se, joka pystyisi parempiin suorituksiin kuin oppilaiden lähtötason ja alueen hyvinvointitekijöiden perusteella tehty ennuste antaisi odottaa.”¹⁶

Koska opetuksen määrärahat riippuvat opiskelijamäärästä, ovat jotkut kunnat ja lukiot alkaneet houkuttelemaan nuoria erilaisin keinoin. Lukiot pyrkivät profiloitumaan ja tarjoavat yksittäisiä kursseja tai linjoja muun muassa eri urheilulajeissa, taiteessa, musiikissa ja tieteessä. Lisäksi 70 lukiota Suomessa on saanut opetusministeriöltä erityisen opetustehtävän. Erikoistumisessa on myös vaaransa. Opetusneuvos Jorma Kauppinen pitää tärkeänä, että opetuspainotuksia suunniteltaessa mietitään, onko siihen tarvetta ja osaamista¹⁷.

Tero Järvinen jakaa lukiot kolmeen eriarvoistavaan ryhmään, joista ensimmäisenä on erikoislukiot, jotka saavat ylimääräisiä resursseja profiloitumiseen, toisena suurten kaupunkien yleislukiot, jotka voivat ylläpitää tasokasta kurssivalikoimaa ja kolmantena pienten kuntien lukiot, joilla on vaikeuksia täyttää oppilaskiintiönsä¹⁸.

---

¹³ ”Oppilaiden lähtötaso ja koulun yo-menestys”. MTV3:n www-sivu <<http://www.mtv3.fi>>. 13.6.2003

¹⁴ ”Koulujen yo-tulosten väliset erot pysyviä”. MTV3:n www-sivu <<http://www.mtv3.fi>>. 8.3.2004

¹⁵ ”Ylioppilastutkinto ja opiskelijoiden lähtötaso”. MTV3:n www-sivu <<http://www.mtv3.fi>>. 11.6.2004

¹⁶ ”Äitien keskimääräinen koulutustausta selittää Helsingin koulujen erot”. Opetusviraston www-sivu <<http://www.hel.fi/wps/portal/Opetusvirasto>>. 23.3.2008

¹⁷ Erikoislukiot kilpailevat opiskelijoista erikoisilla kursseilla ja linjoilla. Helsingin Sanomat 19.3.2008

¹⁸ Erikoislukio merkitsee usein eriarvoisuutta. Viikkouutiset 24.1.2007

Pienten lukioiden on vaikeampi erikoistua ja ne eivät voi tarjota laajaa kurssitarjotinta, joten ne kilpailevat opiskelijoista, jotta lukio ylipäättään enää voi jatkaa toimintaansa. Uusista opiskelijoista ja sitä kautta suuremmista valtionosuuksista kilpaillaan esimerkiksi ilmaisilla oppikirjoilla tai lainattavilla tietokoneilla.¹⁹

Lukioiden määrä on viime vuosina ollut pienessä laskussa. Kunnat pyrkivät säästöihin tarkistamalla kouluverkkoaan. Lukioiden yhdistäminen on suurissakin kunnissa ollut poliittinen ja alueellinen kysymys. Epävarmuus tulevaisuudesta vaikuttaa lukion toimintaan ja opiskelijoiden valintoihin. Esimerkiksi Espoossa lakkauttamisuhan alla olleeseen Pohjois-Espoon lukioon pyrki kiivaimman keskustelun aikana keväällä 2005 vain muutama opiskelija, joten lopulta päätös lukion lakkauttamisesta oli väistämätön.

2.4.2 Lukiokoulutuksen laajuus ja sisältö

Lukion oppimäärä on 75 kurssia, joista kukin on kestoltaan 38 oppituntia. Opetus on järjestettävä siten, että opinnot voidaan suorittaa kolmessa vuodessa. Osa kursseista on kaikille pakollisia ja osa valinnaisia. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan lukion oppimäärä sisältää äidinkieltä ja kirjallisuutta, toista kotimaista kieltä, vieraita kieliä, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia opintoja, uskontoa tai elämäkatsomustietoa, liikuntaa ja terveystietoa sekä taito- ja taideaineiden opintoja. Opintoissa on erilaajuisia oppimääriä, syventäviä ja soveltavia kursseja tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Aikuisille tarkoitettussa opetuksessa on erilaisia vaatimuksia.²⁰

Kaikkien lukioiden on tarjottava opetussuunnitelmassa olevien pakollisten oppiaineiden opetus. Suurilla lukioilla on paremmat mahdollisuudet tuottaa myös valinnaisten aineiden laajamittaisempaa opetusta ja ne voivat erikoistua johonkin osa-alueeseen, mikä lisää kiinnostusta kyseistä lukiota kohtaan, jolloin oppilasrakenteen taso paranee. Media on epäillyt huonoiten menestyvien koulujen opettajien olevan epäpäteviä. Asiantuntijat kiistävät väitteet ja esittävät, että menestyvien koulujen oppilasrakenteen on alun perin ollut tasokkaampi sosioekonomisista ja

---

¹⁹ Rautavaara houkuttelee lukioon ilmaisilla oppikirjoilla. Helsingin Sanomat 6.7.2006

²⁰ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 102, Suomen koulutusjärjestelmä 1999, 67

kulttuurisista eroista johtuen.²¹ Kun opiskelijoilla on vapaus valita lukionsa, he usein pyrkivät omaa tasoaan vastaavaan oppilaitokseen.

Lahtisen ym.²² mukaan saman koulutusmuodon piiriin kuuluvaa koulutusta varten laeissa on pyritty yhteiseen tavoitteen määrittelyyn, jotta myös arviointi olisi selkeämpää. Tavoitteiden yleisiä perusteita ovat riittävä valtakunnallinen yhdenmukaisuus, yksilöllisten edellytysten huomioiminen sekä kodin ja koulun yhteistyö.

Lukiolain²³ toinen pykälä asettaa tavoitteet lukiokoulutukselle. Niiden mukaan koulutuksen tulee

- tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi
- antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja
- tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana.

2.4.3 Lukiokoulutuksen järjestäjä

Lukiolain mukaan kunnat, kuntayhtymät, yksityiset yhteisöt ja säätiöt sekä valtio voivat olla koulutuksen järjestäjiä. Kunta on velvollinen järjestämään perusopetuksen alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille, mutta lukiokoulutuksen järjestäminen on vapaaehtoista. Lukiokoulutuksen tarjoaja tarvitsee opetusministeriön myöntämän luvan. Lupa ei ole koulukohtainen, vaan koulutuksen järjestäjä päättää, missä oppilaitoksissa lukio-opetusta järjestetään. Luvan saamisen edellytyksenä on, että koulutus on tarpeellista ja sen järjestämiselle on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset.²⁴

Valtio ylläpitää kahta prosenttia Suomen lukioista. Näitä ovat mm. yliopistojen opettajankoulutuslaitosten yhteydessä toimivat harjoittelukoulut. Valtaosa (91 %) lukioista on kuntien omistuksessa. Kunnat ovatkin velvollisia osallistumaan koulutuksen kustannuksiin.

---

²¹ Ahonen 2002, 72

²² Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 79

²³ Lukiolaki 21.8.1998/629

²⁴ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 70

Kuntayhtymä tarvitsee oman luvan lukiokoulutuksen järjestämiseen. Lukiolain mukaan osan koulutuksesta voi hankkia myös toiselta opetusluvan saaneelta taholta. Säännösten mukaan yhteistyötä voi tehdä myös muiden yhteisöjen kanssa.²⁵ Seitsemän prosenttia nuorille tarkoitettusta lukiokoulutuksesta tarjotaan yksityisten ylläpitämissä oppilaitoksissa²⁶.

Lahtinen ym.²⁷ tulkitsevat, että koulutusasteiden ja –muotojen rajoja on viime vuosina madallutettu, jotta yksittäiset opiskelijat saisivat mahdollisuuksia yksilöllisiin valintoihin sekä joustaviin ja monipuolisiin koulutusohjelmiin. Lainsäädäntö asettaa koulutuksen järjestäjille yhteistyövelvoitteen. Yhteistoimintaa korostetaan samaa koulutusta järjestävien kanssa, lukio- ja ammattikoulutusta järjestävien kesken, muiden koulutuksen järjestäjien (esim. kansalaisopistot) kanssa, perusopetuksen ja korkeakoulujen kanssa. Informaatiotekniikka on antanut myös pienten paikkakuntien opiskelijoille mahdollisuuksia laajoihin opintokokonaisuuksiin fyysisistä etäisyyksistä huolimatta.

Ahonen²⁸ pelkää, että väestön ikärakenteen muutoksen vuoksi joissain kunnissa ei pian ole enää riittävästi nuoria, jotta lukio-opetusta voitaisiin järjestää. Tällöin kunnat yhdistävät voimansa ja ovat yhteisesti vastuussa opetuksen järjestämisestä. Vaikka koulumatka tällöin kasvaa, nuori voi saada laajemman opetustarjonnan.

Oppilaitosten ylläpitäjät saavat valtionrahoitusta oppilaitosten perustamis- ja käyttökustannuksiin. Investointimenojen valtionosuus on 25-50 prosenttia kustannuksista riippuen kunnan verotulojen määrästä. 1990-luvun alkupuolella siirryttiin menoperusteisesta rahoituksesta laskennalliseen rahoitusjärjestelmään, jossa oppilaitos voi itsenäisesti päättää varojenkäytöstä. Ensimmäisen ja toisen asteen koulutuksen rahoituksesta keskimäärin 57 prosenttia on valtionosuutta ja loput 43 prosenttia kunnan maksettavaa.²⁹

Lukion rahoitusperuste määräytyy opiskelijamäärän mukaan. Yksikköhintoja korotetaan kunnan olosuhdetekijöiden ja palvelurakenteen perusteella. Yksikköhinta on suurempi, jos lukion opiskelijamäärä on alle 200 ja edelleen suurempi, jos se on alle 60. Yksityisen lukiokoulutuksen

---

²⁵ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 71

²⁶ Suomen koulutusjärjestelmä 1999, 65 ja 73

²⁷ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 138-139

²⁸ Ahonen 2002, 72

²⁹ Suomen koulutusjärjestelmä 1999, 39

järjestäjän yksikköhinta on sama kuin kunnan muiden lukioiden yksikköhinta, mutta yksityiset lukiot eivät vaikuta sijaintikuntansa yksikköhinnan suuruuteen. Opetusministeriö voi hakemuksen perusteella korottaa lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhintaa, jos perusteena on esimerkiksi kustannuksia lisäävä erityinen koulutustehtävä.³⁰

---

³⁰ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 291-292

3 Lukiovalinnat

3.1 Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Tässä tutkimuksessa yhteishaulla tarkoitetaan valtakunnallista järjestelmää, jossa haetaan eri oppilaitoksiin. Yhteisvalinta on tämän hakuprosessin tulos. Lukiovalinta on sen sijaan nuoren oma valinta ensisijaiseksi opiskelupaikaksi. Tämä valinta ei välttämättä toteudu ja silloin nuori pyritään sijoittamaan hänen yhteishaussa seuraavaksi valitsemaansa oppilaitokseen.

Kunta on velvollinen järjestämään perusopetuksen oppivelvollisuusikäisille. Muuhun kuin oppilaalle osoitettuun kouluun oppilas voidaan ottaa koulutuksen järjestäjän päätöksellä.³¹ Sen sijaan opiskelijaksi pyrkivällä on oikeus vapaasti hakeutua haluamaansa lukiokoulutukseen, jolloin valintakriteerien täytyessä opiskelijalla on oikeus päästä siihen koulutukseen, johon hän on hakenut³².

Useimpiin lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin hakeudutaan valtakunnallisen yhteishaun kautta. Yhteishakujärjestelmässä yhdellä lomakkeella voi hakea viiteen opiskelupaikkaan eri puolille Suomea.³³ Hakemisen lisäksi yhteishaun tietojärjestelmällä huolehditaan tarjolla olevasta koulutuksesta tiedottamisesta, välitetään koulutuksen järjestäjille tarvittavat tiedot opiskelijavalinnasta, tuetaan valitsematta jääneiden hakeutumista muuhun koulutukseen ja tuotetaan tietoa arviointia ja seuranta varten. Yhteishakujärjestelmä on siis opiskelijavalinnan apuväline, perusteet määritellään toisaalla.³⁴

Suomi on jaettu kahdeksaantoista yhteishakualueeseen, joista 14 on suomenkielisiä. Yhteishaun käytännön toteutuksesta vastaa opetushallitus ja lääninhallitukset. Koulutuksen järjestäjät ilmoittavat yhteishakujärjestelmään paikalliset opiskelijavalintaperusteet. Tiedot opiskelijapaikan vastaanottaneista talletetaan lääninhallituksen kautta yhteishakurekisteriin.³⁵

---

³¹ Suomen koulutusjärjestelmä 1999, 36

³² Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 187-188

³³ Suomen koulutusjärjestelmä 1999, 37

³⁴ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 192

³⁵ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 192

Hakijoihin sovelletaan yhdenvertaisia valintaperusteita. Näitä arvioitaessa huomioidaan erityisesti PL 6§:n yhdenvertaisuusperiaatteet, joiden mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.³⁶

Jos lukioon hakeutuvia on enemmän kuin opiskelupaikkoja, valitaan opiskelijat peruskoulun päättötodistuksen keskeisten aineiden (ns. lukuaineiden) keskiarvon perusteella. Keskiarvoraja voidaan määrätä samaksi kaikkiiin koulutuksen järjestäjän oppilaitoksiin tai kuhunkin erikseen.³⁷

Pääsy- ja soveltuvuuskokeita voidaan käyttää opiskelijavalinnoissa, mutta niiden vaikutus saa olla enintään puolet enimmäispistemäärästä. Jos lukion opetussuunnitelmassa painotetaan jonkun oppiaineen opetusta, voidaan valintaperusteissa painottaa kyseisten aineiden keskiarvoa. Myös muu koulutus, harrastukset ja lisänäytöt voivat vaikuttaa opiskelijavalintoihin.³⁸

3.2 Enemmistö tyttöjä hyvillä keskiarvoilla

Kaikki tutkimuksessa mukana olevat lukiot sijaitsevat Tampereen keskustassa. Näin ne ovat keskenään vertailukelpoisempia kuin lähiölukiot. Kysely suoritettiin elokuussa 2003, jolloin nuoret aloittivat lukio-opintojaan. Tampereen kaupungin tilastojen mukaan yhteishaussa hyväksyttiin tutkimuksessa mukana oleviin neljään lukioon yhteensä 538 opiskelijaa, joista 529 vastasi kyselyyn. Tyttöjä kaikista vastanneista oli 382 (72 %) ja poikia 145. Jakauma lukioittain näkyy kuviossa 2.

Kalevan lukio ja Tampereen klassillisen lukio ovat vähemmän tyttövaltaisia kuin Tammerkosken lukio ja Tampereen yhteiskoulun lukio. Tilanne on vastaava muissa suurissa kaupungeissa, koska ”tytöt hakeutuvat erikoislukioihin, mikä on ehkä itsenäisyyden osoitus. Pojat jäävät helpommin lähilukioon³⁹”.

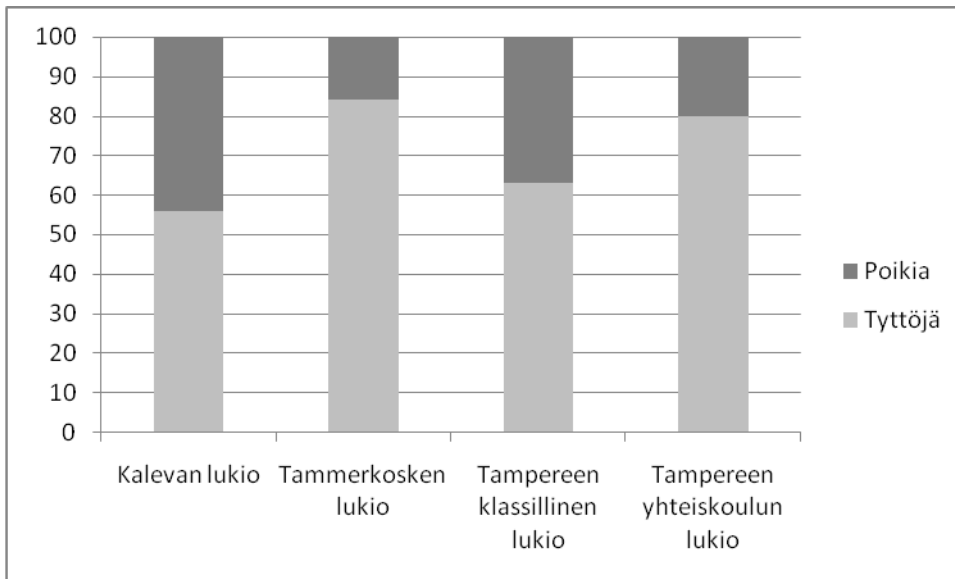
---

³⁶ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 188

³⁷ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 190

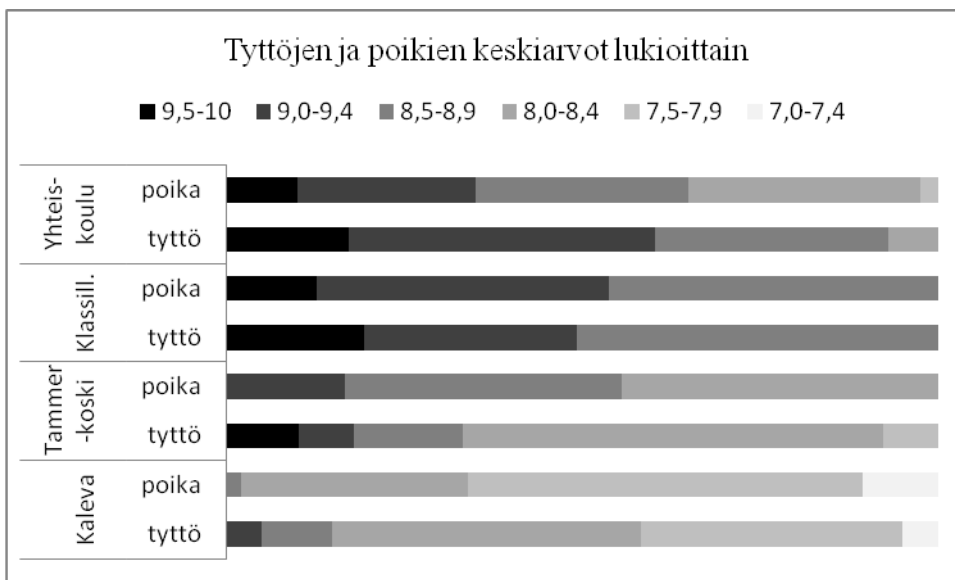
³⁸ Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 190

³⁹ Tytöt valtasivat Helsingin suosikkilukiot. Helsingin Sanomat 13.10.2003

Kuvio 2 Tyttöjen ja poikien osuus tutkimuksen lukioissa.

Kasvatustieteiden professori Risto Rinteen mukaan tyttöjen keskiarvot ovat peruskoulussa 0,5-1 numeroa poikia paremmat ja hakeutuvat sen vuoksi todennäköisemmin suosittuihin kouluihin⁴⁰. Psykologian professori Timo Ahonen selittää tyttöjen parempia arvosanoja koulujen työtavoilla, koska kielellisyyden korostaminen ja lukemiseen perustuva työkuulttuuri sopii paremmin tytöille ja pojat oppisivat paremmin tekemisellä ja toiminnallisuudella⁴¹.

Kuvio 3 Keskiarvo, jolla tutkimuksen lukioihin päästiin.

⁴⁰ Tytöt valtasivat Helsingin suosikkilukioid. Helsingin Sanomat 13.10.2003

⁴¹ Tytöt valtasivat Helsingin suosikkilukioid. Helsingin Sanomat 13.10.2003

Tässäkin tutkimuksessa tyttöjen keskiarvot olivat poikia korkeammat kaikissa lukioissa, selkeimmin tämä näkyy Tampereen yhteiskoulun lukion ja Kalevan lukion kohdalla (kuvio 3). Sen sijaan Tampereen klassillisessa lukiossa tytöillä oli suurempi osuus yli 9,5 keskiarvoja, mutta pojat ohittivat tytöt yli 9,0 keskiarvon saaneissa. Tammerkosken lukiossa poikien keskiarvot olivat jakautuneet tasaisemmin kuin tyttöjen, joissa oli sekä ihan huippuja, että myös alle 8,0 keskiarvolla tulleita.

Tammerkosken, Tampereen klassillisen ja Tampereen yhteiskoulun lukioiden opiskelijat olivat 99-prosenttisesti tyytyväisiä yhteishaun tuloksiin. Kalevan lukiossa sen sijaan tyytyväisiä oli 81 prosenttia uusista lukiolaisista. Yleisesti yhteishakujärjestelmää pidettiin erittäin toimivana. Kalevan lukiossa joka kymmenes epäili sitä. Samansuuntainen oli mielipide yhteishaun oikeudenmukaisuudesta.

Lukiovalintaa nuoret pitivät tärkeänä, joskaan kaikki eivät tehneet valintaa mielestään riittävän huolellisesti. Kaiken kaikkiaan valinta oli vain reilulle puolelle helppo tehtävä. Kalevan lukion opiskelijat pitivät sitä helpoimpana ja Klassilliseen lukioon päätyneet vaikeimpana.

3.3 Kalevan lukio

Kalevan lukion 109 vastanneesta 56 prosenttia on tyttöjä ja poikien osuus on huomattavasti suurempi kuin muissa lukioissa. Keskiarvoraja lukioon oli muita alhaisempi ja sisään otettujen peruskoulun päättötodistuksen keskiarvot eivät olleet yhtä korkeita kuin kolmessa muussa lukiossa. Suurimmalla osalla opiskelijoita keskiarvo oli 7,5 ja 8,4 välillä, vain kymmenellä oli tätä korkeampi. Neljän koulun kaikista alle kahdeksan keskiarvoista jopa yli 90 prosenttia oli Kalevan lukiossa.

Vain vajaa puolet Kalevan lukion opiskelijoista oli asettanut tämän lukion ensimmäiseksi toiveeksi yhteishaussa. Kaupungin tilastojen mukaan ensisijaisesti pyrkineitä oli 72, joten osalle paikka Kalevan lukiossa jäi haaveeksi, vaikka aloituspaikkoja oli 1,5-kertainen määrä hakijoihin nähden. Kalevan lukioon päässeistä yli kymmenen oli asettanut ensimmäiseksi toiveekseen myös Tampereen lyseon lukion, Tampereen klassillinen lukion ja Messukylän lukion. 27 opiskelijaa tuli Kalevan lukioon kakkostoiveenaan ja 17 kolmantena. Sinne sijoitettiin opiskelijoita myös nelos- ja vitostoiveista. Varavaihtoehtoja ovat olleet Hatanpään lukio ja ammattikoulu.

Kolme tärkeintä perustetta valita Kalevan lukio opiskelupaikaksi olivat sijainti, keskiarvo ja ystävät. Tyypillinen syy päätyä Kalevan lukioon oli ”en muuallekaan päässyt”. Muutama oli myös sijoitettu ja usea oli saanut opiskelupaikan rehtorin kanssa keskusteltuaan.

Noin puolet Kalevan lukioon päässeistä alkoi pohtia jatkokoulutusvaihtoehtoja yhdeksännen luokan syyslukukaudella, joka kuudennella valinta jäi kuitenkin kevään puolelle. Joka neljäs oli miettinyt asiaa jo ennen peruskoulun viimeistä vuotta.

Aina halunnut tulla kyseiseen lukioon. Päätös oli helppo ja selvä.
tyttö, Kalevan lukio

Hain vaan johonkin lukioon ja tää tuntu parhaalta, mutta en nyt sitten tiedä teinkö viisaasti.
poika, Kalevan lukio

3.4 Tammerkosken lukio

Tammerkosken lukiossa kyselyyn vastasi 114 opiskelijaa, joista jopa 84 prosenttia on tyttöjä. Se olikin tyttövaltaisimman tutkimuksen lukioista. Joka neljännellä lukioon päässeillä oli yli yhdeksän keskiarvo, lähes puolella 8,5 ja 8,9 väliltä ja vain kolmella alle kahdeksan.

Kaikilla Tammerkosken lukioon päässeillä oma lukio oli kolmen ensimmäisen toiveen joukossa ja 87 prosentille se oli ykkösvaihtoehto. Suuri osa kuvataidelinjalle pyrkineistä asetti vielä tavallisen linjan toiselle sijalle. Toiseksi suosituin lukio Tammerkosken lukion opiskelijoiden keskuudessa olisi ollut Klassillinen lukio. Tampereen kaupungin tietojen mukaan aloituspaikkoja Tammerkosken lukiossa oli 70 prosentille sinne ensisijaisesti hakeneista.

Yli puolelle Tammerkosken lukion valinneista tärkein peruste valinnalle oli kuvaamataito. Myös koulun sijainti ja maine houkutteli opiskelijoita.

Lukiovalinnan pohdinta alkoi yhdellä kymmenestä Tammerkosken lukion valinneesta vasta yhdeksännen luokan kevätlukukaudella ja vajaa puolet mietti sitä syyspuolella. Joka kuudes ajatteli asiaa jo seitsemännellä luokalla.

Olen vain alusta (7. luokalta) asti halunnut tänne, en tiedä miksi. Tein luultavasti väärän valinnan.
tyttö, Tammerkosken lukio

Valinta oli jo kauan melko selvä, enkä kauheasti edes harkinnut muita vaihtoehtoja, vaikka luin niistä.
tyttö, Tammerkosken lukio

3.5 Tampereen klassillinen lukio

Klassillisesta lukiosta sain 106 vastausta, 67 tytöiltä ja 39 pojilta. Koska Klassilliseen lukioon pääsee vain keskiarvon mukaan ilman lisäperusteita, keskiarvoraja nousi korkeaksi eikä yhtään opiskelijaa päässyt lukioon alle 8,5 keskiarvolla. Puolella opiskelijoista peruskoulun päättötodistuksen keskiarvo oli 8,5:stä 8,9:ään ja 18 opiskelijalla yli 9,5.

Yhtä lukuun ottamatta Klassillinen lukio oli ollut opiskelijoiden ykköstoive ja varalla suosituin oli Tammerkosken lukio. Ensisijaisesti lukioon hakeneista kaksi kolmesta sai opiskelupaikan sieltä.

Tärkeimmät syyt hakeutua Klassilliseen lukioon olivat sijainti, maine ja kielivalikoima. Opiskelijat etsivät hyvää opetusta ja halusivat menestyä opinnoissaan.

Myös Klassillisen lukion opiskelijoiden lukiovalinta painottui yhdeksännen luokan syksyyn. Sekä jo seitsemännellä luokalla asiaa miettineitä että viime tippaan jättäneitä on 12 prosenttia.

Tuli vaan laitettua ykköseksi. Loppujen lopuksi lukiolla ei ole paljoakaan merkitystä menestykseen.
poika, Tampereen klassillinen lukio

3.6 Tampereen yhteiskoulun lukio

Tampereen yhteiskoulun lukiossa 200 nuorta osallistui kyselyyn. Heistä 80 prosenttia on tyttöjä. Keskiarvoraja vaihteli erityisperusteilla saatujen pisteiden mukaan. Jopa 15 prosentilla opiskelijoista oli yli 9,5 keskiarvo ja 39 prosentilla 9,0:sta 9,4:ään. Lisäpisteiden avulla lukioon pääsi myös 27 opiskelijaa alle 8,5 keskiarvolla.

Kolme Tampereen yhteiskoulun lukioon pääsyttä oli asettanut Kallion ilmaisutaidonlukion Helsingistä ykköstoiveekseen, mutta kaikki muut tulivat ensisijaisen toiveen perusteella. Myös Yhteiskoulun lukioon pääsi kaksi kolmesta sinne ensisijaisesti pyrkineestä. Varavaihtoehtoja Yhteiskouluun päässeillä olivat Tampereen lyseon lukio ja kotipaikkakuntien lukiot.

Tärkeimpinä syinä hakeutua Tampereen yhteiskoulun lukioon mainittiin ilmaisutaitopainotteisuus, laaja kurssivalikoima sekä lukion maine.

Tampereen yhteiskoulun lukioon päässeet olivat pohtineet lukiovalintaa huomattavasti varhaisemmassa vaiheessa kuin muihin lukioihin päässeet. Jopa 32 prosenttia opiskelijoista mietti valintaa seitsemännellä luokalla, saman verran kahdeksannella ja vain muutamalla harkinta jäi viimeiselle lukukaudelle.

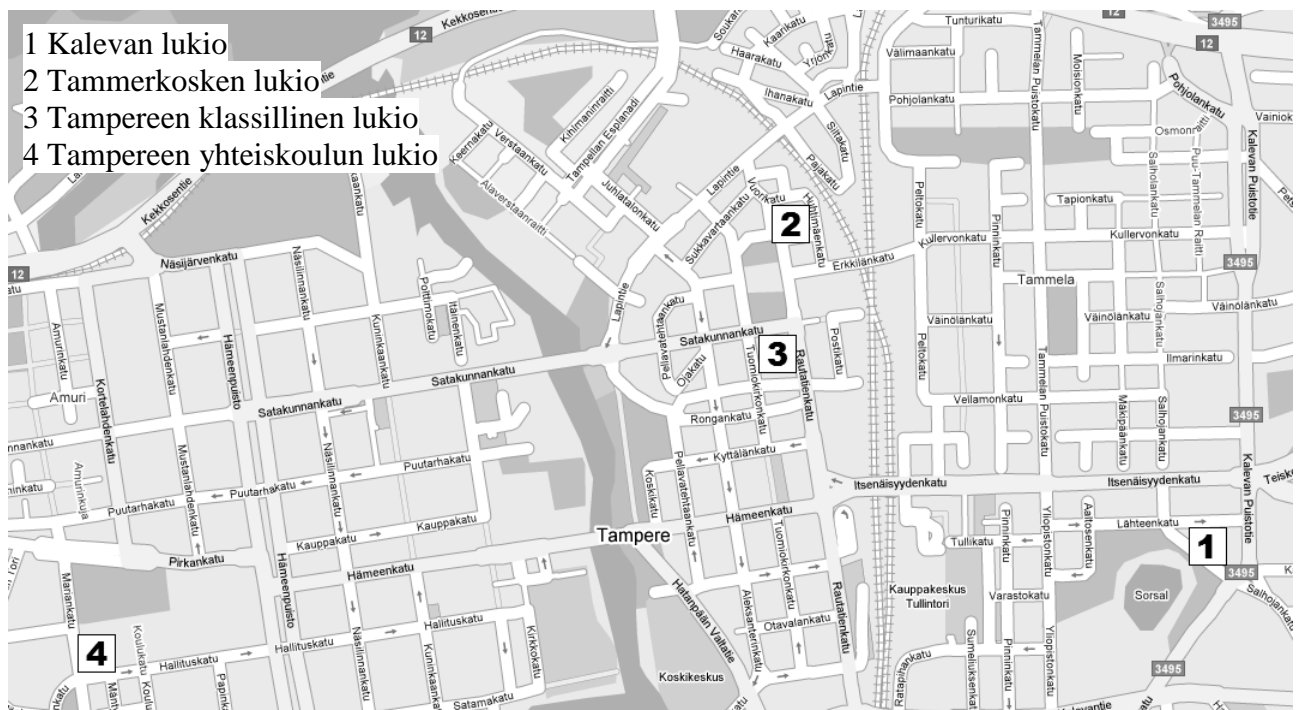
Mietin, mietin ja mietin. Viimeisenä aamuna ennen hakulomakkeen palautusta valitsin TYKin, koska täällä ihmiset ovat rennompia.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

4 Lukion valintaan vaikuttavat tekijät

4.1 Lukion sijainti

Neljä lukiota valittiin tutkimukseen samankaltaisen keskeisen sijaintinsa vuoksi (kuvio 4), mutta vastausten perusteella sijainti ja sen merkitys tulkittiin lukioissa eri tavoin. Kärjistäen voi sanoa, että Kalevan lukioon tulleet valitsivat lukion juuri sijainnin vuoksi kun taas Tammerkosen lukioon ja Tampereen yhteiskoulun lukioon tultiin sijainnista huolimatta.

Kuvio 4 Lukioiden sijainti Tampereen keskustassa⁴²

Yli kolmannes Kalevan lukion opiskelijoista piti koulun sijaintia ratkaisevana tekijänä lukiovalinnalleen ja vain muutama ilmoitti, ettei sillä ollut lainkaan vaikutusta. Toisaalta Kalevan lukiossa oli keskustan lukioista alhaisin keskiarvoraja, mikä todennäköisesti nosti sen sijainnin arvostusta. Kalevan lukion valinneista suurempi osa suhteessa muihin lukioihin asui Itä-Tampereella, josta lukioon on hyvät kulkuyhteydet.

No se oli sopivasti bussireitin varrella ja siihen oli sopiva keskiarvo raja.
poika, Kalevan lukio

⁴² Google Maps. < <http://maps.google.fi>>. 6.4.2008

Valtaosa opiskelijoista asui 1-10 kilometrin päässä koulustaan. Kalevan lukiossa oli vähiten muilla paikkakunnilla asuvia.

Tammerkosken lukion opiskelijat asuivat tasaisesti ympäri Tamperetta ja joka neljäs toisella paikkakunnalla. Muutama koulun lähellä asunut piti sijaintia ratkaisevana tekijänä lukiovalinnalleen, mutta valtaosa halusi lukioon kuvataideopetuksen vuoksi sijainnista välittämättä. Tammerkosken lukioon tulleilla nuorilla oli keskimäärin pisin koulumatka.

Tampereen klassillisessa lukiossa oli suhteellisesti eniten ulkopaikkakuntalaisia, mutta silti keksimääräinen koulumatka oli vertailun lukioista lyhin. Lukion sijainti on hyvä paitsi keskustassa asuville myös muille hyvien kulkuyhteyksien vuoksi.

Valitsin lukion sillä perusteella, minne on lyhin matka 22 bussilla.
tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Tahdoin tulla Tampereelle lukioon tutustuakseni uusiin ihmisiin. Clasussa oli kaikki mitä tarvitsin ja kaiken lisäksi se sijaitsi lähellä rautatieasemaa (helpottaa suunnattomasti liikkumista).
tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Tampereen yhteiskoulun lukion opiskelijat kulkivat laajalta alueelta, mutta muihin lukioihin verrattuna siellä oli paljon nuoria Länsi-Tampereelta, josta sinne on parhaat kulkuyhteydet. Yhteiskoulun lukio oli tässä vertailussa ainoa, jossa lukion sijainti ei ollut kolmen tärkeimmän valintaperusteen joukossa. Tampereen yhteiskoulun lukiossa oli eniten itsenäisesti asuvia, lukion vuoksi, tai sen varjolla, kotoa muuttaneita nuoria.

En olisi jaksanut asua maalla enää kolmea vuotta.
tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Pitkään mietin, jäänkö kotikuntani tuttuun ja turvalliseen lukioon, vai haenko TYK:iin. Päätös oli hankala enkä ole täysin varma oliko se oikea...
tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Myös jotkut tamperelaiset pohtivat muualle lähtemistä, mutta kotoa lähteminen ei kaikkia vielä houkutellut.

Olin pitkään kahden vaiheilla: lähdenkö kauas ammattilukioon vai läheiseen peruslukioon. Lopulta lyhyt matka voitti. En ole vielä kukaan varma, teinkö oikean valinnan.
tyttö, Tammerkosken lukio

Vaihtoehtoina olivat TYK ja Helsingissä sijaitseva Kallion lukio. Asumiskysymys ratkaisi valinnan TYK:n puolelle.
tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Pallottelin Turun Juhana Herttuan ja tämän koulun välillä. Lopulta kotoa muuttamattomuus vei voiton.
tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

4.2 Lukion maine

Lukion maine muodostuu useista tekijöistä ja lähteistä. Maine voi pohjautua tietoon, käsityksiin ja kuulopuheisiin ja se voi olla hyvä tai huono. Palaan imagoon, mielikuvaan ja maineeseen luvussa 5, tässä tarkastelen nuorten omaa mielipidettä siitä, miten heidän lukiovalintaansa vaikutti lukion maine, miten ikinä he sen sitten ymmärsivätkään.

	Hyvä maine	Hyvä lukio
Kalevan lukio	57,1	91,4
Tammerkosken lukio	100	98,2
Tampereen klassillinen lukio	100	99,1
Tampereen yhteiskoulun lukio	99,0	99,5

Taulukko 2 Opiskelijoiden käsitys oman lukionsa maineesta ja hyvyydestä (%)

Tässä kyselyssä nuoret arvioivat vain omaa lukiotaan. Taulukko 2 näyttää, että Kalevan lukiota lukuun ottamatta nuoret pitävät oman lukionsa mainetta erittäin hyvänä. Koska myös Kalevan lukion nuoret pitävät oppilaitostaan hyvänä lukiona, voidaan olettaa, että nuoret vastasivat mainetta koskevaan kysymykseen sen mukaan, minkä arvelivat olevan yleinen käsitys lukiosta ja lukion hyvyyteen oman mielipiteensä mukaan.

Kuvio 5 Lukioden maine nelikentässä⁴³

⁴³ Aula & Heinonen 2002, 93

Pekka Aulan ja Jouni Heinosen⁴⁴ maineen nelikentässä (kuvio 5) kaikki neljä lukiota sijoittuivat erinomaisen maineen kenttään, jossa sekä maine että kokemus olivat hyviä, joten lukion toiminnan taso on ylläpidettävä. Koska Kalevan lukiossa mielikuva oli kokemusta huonompi, se on lähellä kenttää, jota kuvaillaan mainettaan paremmaksi. Tällöin on kyse viestintäongelmasta. Tilanne olisi vaarallinen, jos kokemus olisi mielikuvaa huonompi, koska mainettaan huonompi lukio ei kauan ole suosittu. Huono maine on huonon mielikuvan ja huonon kokemuksen tulos ja eteenpäin päästään vain toimintaa parantamalla.

Suurin vaikutus maineella oli Tampereen klassillisen lukion valinneisiin nuoriin. Heistä joka viides ilmoitti lukion hyvän maineen vaikuttaneen ratkaisevasti heidän lukiovalintaansa ja vain muutama sanoi, ettei se vaikuttanut lainkaan. Tammerkosken lukiossa ja Tampereen yhteiskoulun lukiossa hyvä maine oli ratkaisevana valintaperusteena noin 10 prosentille nuorista ja noin 70 prosenttia ilmoitti sen vaikuttaneen jonkin verran. Kalevan lukiossa maine, hyvä tai huono, ei vaikuttanut lukiovalintaan niin paljon, koska lähes puolet ilmoitti, ettei sillä ollut merkitystä.

Nuorten käsitykset lukioidensa arvostuksesta vastasi käsityksiä maineesta. Tammerkosken lukiossa, Tampereen klassillisessa lukiossa ja Tampereen yhteiskoulussa opiskelevat pitivät lukioitaan arvostettuina, mutta Kalevan lukiossa jopa 59 prosenttia vastaajista ei pitänyt lukiotaan arvostettuna.

Vaikka nuori muilla perusteilla haluaisi johonkin lukioon, huono maine voi saada hänet vielä pohtimaan valintaansa:

Kalevan lukiota pidetään yleisesti huonona kouluna. Epäroin päätöksen kanssa.
tyttö, Kalevan lukio

Olen saanut hyvää palautetta, mutta myös (vähän) huonoa. Se riippuu aivan ihmisestä, haluaako tänne vai ei...
tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Tovereilta on tullut kielteistäkin palautetta, mutta päätin kokeilla. Eli en piitannut heidän mielipiteistään sinänsä. Mietin kyllä kovasti.
tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

---

⁴⁴ Aula & Heinonen 2002, 93

Lukion hyvä maine lisää kiinnostusta ja luo nuorelle varmuutta päätöksentekoon:

Aamulehdestä hieman olen lukenut. Juttu yllätti positiivisesti ja toi Kalevan parempaan valoon, mutta ei se silti vaikuttanut valintaani.

tyttö, Kalevan lukio

Aamulehdessä ilmestyi joskus ylioppilas kirjoitusten tulokset ja Klasu sijoittui niin hyvin että päätin hankkia hyvän koulutuksen täältä.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Arvelin kuitenkin Tammerkosken lukion olevan myös hyvä koulu koska sinne halusi niin moni.

tyttö, Tammerkosken lukio

4.3 Lukion kielitarjonta

Kaikissa neljässä lukiossa on laaja vieraiden kielten opetustarjonta. Lisäksi harvinaisempia kieliopintoja voi suorittaa toisessa oppilaitoksessa. Kaikissa A1-kielinä ovat englanti ja saksa, lisäksi Tammerkosken lukiossa ranska, Klassillisessa lukiossa venäjä ja Yhteiskoulun lukiossa ranska ja ruotsi. Lyhyinä kielinä kaikissa lukioissa on ranska ja saksa, joiden lisäksi eri lukioissa voi opiskella espanjaa, italiaa, latinaa ja venäjää. Laajin kielivalikoima on Klassillisessa lukiossa, jossa voi opiskella seitsemää kieltä.

Kyselyn nuorista 87 prosentilla A1-kielenä oli englanti ja 12 prosentilla saksa. Koska näiden opetusta on tarjolla kaikissa lukioissa, tämä ei noussut valinnassa vaikuttavaksi tekijäksi. Kuitenkin Klassilliseen lukioon päässeistä 19 prosenttia piti lukion kieliohjelman ratkaisevana ja 45 prosenttia sanoi sen vaikuttaneen valintaan jonkin verran. Klassillisen lukion opiskelijat aikoivatkin olla ahkerimpia kielten opiskelijoita, sillä he suunnittelivat kurseja keskimäärin 3,2 kielestä. Muissa lukioissa ryhdyttiin opiskelemaan 2,8 kieltä ja kielitarjonnan vaikutus lukiovalintaan oli noin kymmenen prosenttiyksikköä pienempi.

Haaveenani on aina ollut italian opiskeleminen. Kaleva tarjosi yhdeksän kurssia italiaa.

tyttö, Kalevan lukio

Muuten olisin mennyt Tyk:in, mutta siellä ei voinut jatkaa latinaa.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Olin yläasteella klassillisessa ja pidin latinasta.

poika, Tampereen klassillinen lukio

4.4 Harrastukset

Harrastuksiin liittyvillä kysymyksillä haettiin yhteyttä erityislukioihin. Toisaalta harrastukset voivat vaikuttaa lukiovalintaan myös päinvastoin. Joku voi esimerkiksi harrastaa jotain niin tiiviisti, ettei halua tehdä sitä enää koulussa tai pitää parempana käydä normaalin yleislukion. Jollain voi taas olla harrastuspaikka lähellä jotain lukiota, joten valitsee lukion sen sijainnin mukaan.

Ajattelin, että en halua kotikuntani Pirkkalan lukioon, vaan uuteen ympäristöön. Harrastuksenikin kannalta oli helpompi tulla tampereelle.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Vähiten harrastukset vaikuttivat Tampereen klassillisen lukion valinneilla. Kenelläkään harrastus ei ole ratkaiseva peruste ja vain muutamalla se vaikutti jonkin verran. Myöskään Kalevan lukiota ei valittu harrastuksen perusteella, vaikka liikunta ja urheilu oli merkittävä ajanviette siellä opiskelevien keskuudessa.

Suurin vaikutus harrastuksilla lukiovalintaan oli Tampereen yhteiskoulun lukiossa ja sen opiskelijoiden lajikirjo oli myös laajin. Suosituimpia harrastuksia olivat liikunta ja urheilu sekä musiikki, mutta myös teatteri ja taide olivat yleisiä. Myös Tammerkosken lukion valintaan harrastuksilla oli suuri merkitys, erityisesti taiteella.

Olen tanssinut, harrastanut musiikkia niin paljon pienestä asti, siispä ajattelin, että tämä on se koulu jossa voin kaikkia taitojani hyödyntää.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Olin päätenyt TYK:iin tai Tammerkoskeen jo ala-asteella. (...) eikä TYK vielä linjaa ja valmenna minua mihinkään tiettyyn taiteen alaan, vaan jättää kaikki mahdollisuudet auki.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Monet kertoivat tulleen ylipäättään lukioon varmuuden vuoksi, koska eivät vielä tieneet, mitä haluat jatkossa opiskella tai millä alalla työskennellä. Noin puolet vastaajista ilmoitti toiveammatin. Mielenkiintoista on, että näistä vain viisi prosenttia oli sitä mieltä, että toiveammattilla ei ollut lainkaan merkitystä heidän lukiovalinnalleen. Selkeimmin toiveammatti oli tiedossa Tammerkosken lukiossa ja Kalevan lukiossa, joissa suosituimmat alat olivat taide- ja vaatetusala ensimmäisessä ja sosiaali- ja terveysala toisessa.

Ajattelin, että täältä voisin saada tietoa jatko-opiskelujen suhteen, joko kuvis kiinnostaa edelleen ja tiedän mitä kuviksen alaa alan opiskella (...). Tai sitten saan ainakin tietää, että kuvataide ei ole minua varten...

tyttö, Tammerkosken lukio

Tampereen yhteiskoulun lukiolaisia houkutteli työ teatterissa ja televisiossa ja se vaikutti lukiovalintaan ratkaisevasti. Myös opetusala kiinnosti Tampereen yhteiskoulun lukion valinnoita nuoria.

Olen aina pitänyt näyttelemisestä ja usein kaverini ja useat vanhemmatkin ihmiset ovat sanoneet minun olevan siinä hyvä! (...) Kaikki nämä kehu ja suositukset kiteytyi päässäni ja päätin, että unelma-ammattini olisi näyttelijä. Toivottavasti lukio auttaa minua unelmani toteuttamisessa, ainakin jokin verran.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Tampereen klassillisessa lukiossa uravalinnat olivat eniten avoimia. Suosituin ammatti oli kuitenkin lääkäri ja sen vaikutus lukiovalintaan oli ratkaiseva.

Haluan lääkäriksi ja latinan luku on mahdollista täällä. Koulu vastaa opetukseltaan ja tasoltaan haluamaani.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

4.5 Perhe ja ystävät

Myös vanhemmat vaikuttavat nuorten päätöksiin. Vanhemmilla on omia toiveitaan lastensa koulutuksesta ja usein he pyrkivät tarjoamaan lapsilleen parhaat mahdolliset edellytykset menestymiselle. Mielipiteidensä ohella vanhemmat vaikuttavat lapsiinsa teoillaan. Kotona opitut arvot vaikuttavat nuorten tulevaisuuden suunnitelmiin.

Jonsson⁴⁵ toteaa, että Pohjoismaissa sukupuoleen perustuva epätasa-arvoisuus on vähäistä, mutta ammatillinen jaottelu olennaista. Tämä näkyy jo varhaisimmissa kouluvalinnoissa. Lisäksi sukupuolelle tyypillisillä koulutusaloilla on helpompi menestyä.

Dryler⁴⁶ korostaa samaa sukupuolta olevan mallin tärkeyttä. Jos matematiikan opettajana perusasteella on nainen, tytöt uskaltavat helpommin valita matemaattis-luonnontieteellisiä opintokokonaisuuksia. Saman tutkimuksen mukaan vanhempien esimerkki kannustaa enemmän teknisille kuin muille aloille.

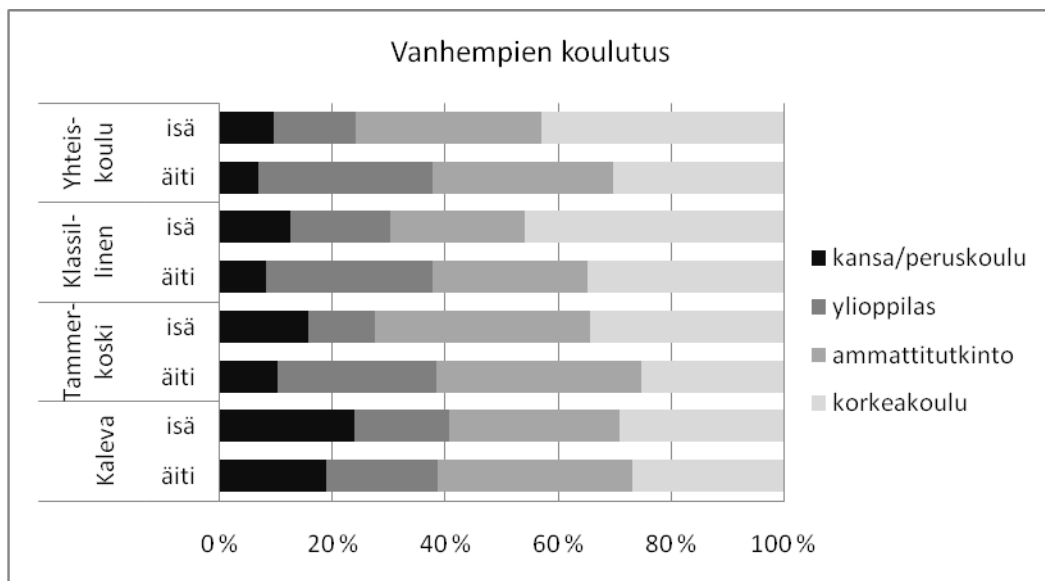
---

⁴⁵ Jonsson 1999, 402

⁴⁶ Dryler 1999, 316

Erityisen merkittävä tekijä oppimistuloksissa ja siten myös kouluvalinnoissa on äidin koulutustaustalla. Sillä voidaan selittää jopa 85 prosenttia koulujen päättövaiheen arviointien eroista. Äidin koulutustausta on yhteydessä myös esimerkiksi isän koulutustasoon, perheen ansiotasoon, työllisyystilanteeseen ja asumisväljyyteen.⁴⁷ Äidin koulutustausta ja perheen sosiaalinen hyvinvointi vaikuttavat siihen, miten vanhemmat kommunikoivat lapsen kanssa ja tukevat koulumyönteistä ilmapiiriä⁴⁸.

Kyselyyn vastanneiden lukiolaisten vanhemmat olivat korkeasti koulutettuja. Kolmasosa vanhemmista oli käynyt vain kansa- tai peruskoulun tai on ylioppilas. Toisella kolmanneksella oli ammattitutkinto ja joka kolmannella vanhemmalla on korkeakoulututkinto. Lukioiden välillä ei ollut suurta eroa, joskin Tampereen yhteiskoulun lukion ja Tammerkosken lukion opiskelijoiden vanhemmilla oli enemmän korkeakoulututkintoja kun taas Kalevan lukion nuorten vanhemmilla pelkkä peruskoulutus oli yleisempi kuin muissa lukiolaisten vanhemmilla. Vastausten perusteella isät olivat korkeammin koulutettuja kuin äidit. Kuvio 6 esittää isän ja äidin koulutuksen lukioittain.

Kuvio 6 Isän ja äidin koulutus lukioittain

Nuorten mielestä vanhemmat eivät juuri vaikuttaneet heidän lukiovalintaansa. Alle viisi prosenttia nuorista ilmoitti vanhempien mielipiteen vaikuttaneen ratkaisevasti heidän valintaansa. Eniten arvoa

⁴⁷ ”Äitien keskimääräinen koulutustausta selittää Helsingin koulujen erot”. Opetusviraston www-sivu <<http://www.hel.fi/wps/portal/Opetusvirasto>>. 23.3.2008

⁴⁸ ”Ylioppilastutkinto ja opiskelijoiden lähtötaso”. MTV3:n www-sivu <<http://www.mtv3.fi>>. 11.6.2004

vanhempien mielipiteelle antoivat Tammerkosken lukioon tulleet. 40 prosenttia sanoi vanhempien vaikuttaneen jonkun verran lukiovalintaan, mutta yli puolet teki päätöksensä vanhemmista välittämättä. Kuitenkin korkeammin koulutetut vanhemmat ovat vaikuttaneet nuorten päätöksiin enemmän, joskin isän korkeakoulututkintokaan ei ole tässä suhteessa niin merkittävä selittäjä kuin äidin koulutus.

Vanhempani suosittelivat tätä lukiota ja kaksi veljistäni ovat käyneet saman lukion joten tämä vaikutti parhaalta vaihtoehdolta.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Äiti painosti pyrkimään. Olisi tehnyt mieli pyrkiä sinne mihin kaverit meni.

poika, Tampereen klassillinen lukio

Harva kuitenkaan valitsi lukiota ilman vanhempiensa tukea, sillä vain vajaa kuusi prosenttia vastanneista ilmoitti, että vanhemmat eivät tukeneet valintaa. Klassilliseen lukioon menneistä kaikki kokivat saaneensa vanhempien tuen valinnalleen. Yli 90 prosenttia nuorista asui vanhempien luona aloittaessaan lukion. Itsenäisesti asuvista Tammerkosken lukioon ja Tampereen yhteiskoulun lukio on valittu vanhempien tuella, Kalevan lukioon on tultu myös ilman vanhempien tukea. Erityisen tärkeää vanhempien myönteinen suhtautuminen ja taloudellinen tuki olivat muualta Tampereen lukioihin tulleilla.

Lisäksi houkutusena oli, että pääsisin asumaan omaan asuntoon vuoden päästä.

tyttö, Tammerkosken lukio

Vanhemmilta sisaruksiltaan nuoret kuulevat lukioista. Toisaalta heidän kiinnostuksen kohteet voivat olla erilaisia, joten nuoremmat sisarukset eivät välttämättä seuraa isompien esimerkkiä positiivisista kokemuksista huolimatta. Toisaalta lomakkeessa vastausvaihtoehdot kysymykseen sisarusten mielipiteen vaikuttamisesta omaan valintaan olivat ratkaisevasti, jonkin verran tai ei lainkaan. Kysymyksen asettelussa ei siis huomioitu sitä, vaikuttivatko sisarukset negatiivisesti vai positiivisesti. Ainahan on mahdollista, että nuori ei halua mennä ainakaan siihen lukioon, missä on omia sisarusia, vaikka se muuten hyvä vaihtoehto olisikin.

Sisko on kertonut juttuja opettajista ja tavoista. Ei se oikeastaan vaikuttanut päätökseeni.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Koulu vakuutti minut hyvydestään ja päätin tehdä aivan oman valinnan ilman veljeni mielipidettä ja hakea tänne.

tyttö, Tammerkosken lukio

Kaikista vastanneista 56 prosentilla oli vanhempia sisaruksia ja heistä noin neljännes oli tai oli ollut samassa lukiossa. Pelkkä saman lukion käyminen ei juuri vaikuttanut nuorten valintaan, mutta jos isosisko tai -veli oli suositellut lukiota, sillä olikin merkitystä. Kaikki, joilla oli sisaruksia Tammerkosken lukiossa tai Tampereen klassillisessa lukiossa, olivat saaneet positiivisia kommentteja lukiosta omaa valintaansa varten. Kalevan lukiossa ja Tampereen yhteiskoulun lukiossa saman lukion käyneistä sisaruksista muutama ei suositellut lukiota valintatilanteessa olevalle nuoremmalle sisarukselle. Eniten sisarusten suositukset vaikuttivat Tampereen klassillisen lukion ja Tampereen yhteiskoulun lukion valinneisiin.

Olen saanut tietoa lukiosta vanhemmilta sukulaisiltani, jotka antoivat paljon positiivista tietoa lukiosta ja se vaikutti aika paljon valintaani.

poika, Kalevan lukio

Veljeni oli edellisen vuoden ABI ja antoi puheillaan hyvän käsityksen lukiosta.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Myös ystävien mielipiteillä ja valinnoilla on vaikutusta nuoren lukiovalintaan. 63 prosentilla nuorista oli vanhempia ystäviä samassa lukiossa entuudestaan. Heistä Kalevan lukiossa suosituksia vanhemmilta ystäviltään sai noin kaksi kolmasosaa, muissa lukioissa yli 80 prosenttia. Tärkeimpiä olivat kuitenkin samanikäisten ystävien mielipiteet. Keksimäärin 79 prosentilla nuorista joku ystävä pyrki samaan lukioon, Kalevan lukiossa prosentti oli pienin (70%) ja Tampereen klassillisessa lukiossa suurin (89%). Eniten ystävät vaikuttivat valintaan Tampereen klassillisessa lukiossa ja Kalevan lukiossa. Tampereen yhteiskoulun lukioon ja Tammerkosken lukioon pyrkijöillä valinta oli yksilöllisempi ja noin yli puolet heistä ilmoitti, että ystävät eivät vaikuttaneet valintaan lainkaan.

hmm... kaverit suosittelivat TYK:kiä mulle tosi paljon, joten innostuin siitä itsekkin!

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Lukion käyneiltä kavereilta. Vaikutti paljon. Kaverit eivät valehtele!

poika, Kalevan lukio

Avoimien vastauksien perusteella vaikuttaisi siltä, että nuoret eivät halua myöntää tai eivät itsekään huomaa, kuinka tärkeitä ystävien vaikutus on. Lähes jokainen mainitsi kaverit ja tutut tietolähteinään, joten ehkäpä kysymyksenasettelussa käytetty ystävä oli liian juhlallinen sanavalinta. Joka tapauksessa vaikka muut nuoret eivät vaikuttaisi suoraan päätöksentekoon, toisten puheet ja päätökset kuitenkin vaikuttavat mielikuviin.

Kuulin samassa kaveriporukassa olleiden puolittutujen keskustelevan lukiosta ja opettajista. Keskustelu ei vaikuttanut lukiovalintaani mitenkään mutta ainevalintoihin kyllä.

tyttö, Kalevan lukio

Se oli viime hetken päätös, jonka tein 2 päivää ennen yhteishaku papereiden palauttamista. Paras kaveri päätti hakea (ei kuitenkaan päässyt), joten hain sitten minäkin.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Kai sitten ystävät olivat tärkein syy siihen, että olen täällä nyt.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Toiset taas kertoivat kavereiden puheilla ja valinnoilla olleen merkitystä, mutta muut tekijät vaikuttivat omaan päätökseen silti enemmän.

Kyllä kavereiden mielipiteet olivat tärkeitä minulle, mutta eivät vaikuttaneet päätökseeni.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Toiset kaverit ehkä vähän kummaksuivat valintaa mutta kuitenkin hyväksyivät sen.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Muutamit kaverit kertoivat, että koulussa on hieman ”omituisia” (en tiedä tarkalleen mitä tarkoittivat) mutta päätin silti loppujenlopuksi hakea tänne.

tyttö, Tammerkosken lukio

Joillakin yläasteen luokkakaverit vaikuttivat päätökseen päinvastoin ja uudesta ympäristöstä toivottiin parempia kokemuksia ja uutta alkua.

Lopulliseen valintaan vaikutti paljon se, että minun ei tarvitsisi nähdä enää juuri ketään peruskoulukavereitani.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Olin peruskoulussa koulu kiusattu. En halunnut, että se jatkuu lukiossa ja uskon saavani käydä koulua ilman kiusaamista.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

4.6 Valintaoppaat

Joka vuosi ilmestyy valtakunnallinen koulutusopas peruskoulun jälkeiseen koulutukseen, jossa esitellään kaikki yhteishaussa mukana olevat oppilaitokset sekä niiden erityiset pääsyvaatimukset ja opetuslinjat. Lisäksi Länsi-Suomen lääninhallitus julkaisee oman yhteishakuohjeensa, joka opastaa mm. hakulomakkeen täyttämässä. Tampereen kaupungilla on vielä opetuspalvelukeskuksen kokoama lukio-opas, jossa tamperelaisilla lukioilla on aukeaman esittelyt ja muilla Pirkanmaan yhteishakualueen lukioilla sivu. Jokaisella lukiolla on omat esitteensä ja kurssikuvaukset sekä internetsivut. Kaikki lukiot ovat järjestäneet myös esittelytilaisuuksia, joissa pääsee tutustumaan lukioon.

Taulukkoon 3 on koottu eri lukioiden kohdalla käytetyt tiedonhankintakanavat. Valtakunnallista opasta on selaillut noin kuusi kymmenestä nuoresta. Valtaosan mielestä opas antoi riittävästi tietoa ja oman lukion esittely oli mielenkiintoinen, mutta omaan valintaan sillä oli melko vähän vaikutusta.

	Kalevan lukio	Tammerkosken lukio	Tampereen klassillinen lukio	Tampereen yhteiskoulun lukio
Valtakunnallinen opas	63,3	58,8	69,8	65,0
Tampereen lukio-opas	75,2	71,1	75,5	65,0
Lukion oma esite	55,0	77,2	67,9	88,0
Lukion nettisivut	33,0	50,9	65,1	80,5
Lukion esittelytilaisuus	23,9	48,2	64,2	64,0

Taulukko 3 Lukiovalinnassa käytetyt tiedonlähteet lukioittain (%)

Tampereen kaupungin lukio-oppaaseen oli tutustunut vielä useampi lukiovalintaa tehneistä ja se oli tiedonlähteenä käytetyin. Oppaan on myös koettu vaikuttaneen valintaan jonkin verran. Erityisesti Tampereen yhteiskoulun lukiolaiset olivat kokeneet oppaassa olleen oman lukionsa esittelyn mielenkiintoiseksi.

Lukion omia esitteitä pidetään kaikkein vaikuttavimpina tiedonlähteinä ja niiden asema on korostunut erityiskursseja järjestävien Tammerkosen lukion ja Tampereen yhteiskoulun lukion osalta. Lähes 80 prosenttia esitteisiin tutustuneista sanoo sen vaikuttaneen päätökseen ainakin jonkun verran. Varsinkin Tampereen yhteiskoulun lukion esitettä pidettiin informatiivisena ja sen vaikutus valintaan oli suuri.

Tutkin hieman lukiota kyselemällä ystäviltäni, mutta oppaat joita katsoin antoivat kyllä turhan positiivisen kuvan mahdollisuuksista lukiossa.

tyttö, Tammerkosen lukio

Internet ei vielä vuonna 2003 ollut kovin merkittävä tiedonlähde lukiovalintaa tehtäessä. Lukioiden internetsivujen ei koettu antavan riittävästi lisätietoa eikä ne siten juurikaan vaikuttaneet lukiovalintaan. Yhteiskoulun lukion sivut keräsivät enemmän kävijöitä kuin muiden lukioiden.

Avoimet ovet ja esittelytilaisuudet vaikuttivat eniten valintaan, sillä yli 20 prosenttia lukiossa vierailleista ilmoitti sen vaikuttaneen ratkaisevasti. Suosituimpia tilaisuudet olivat Tampereen klassillisessa lukiossa ja Tampereen yhteiskoulun lukiossa.

Lukioon tutustuminen oli tärkein vaikutin tähän lukioon päätymisessäni.
poika, Kalevan lukio

Ensimmäisessä esittelytilaisuudessa havahduin että tämä koulu vaikuttaa niin mukavalta paikalta että onko tämä edes koulu.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Kävin esittelytilaisuudessa ja tunsin kuuluvani TYKKiin. Kaikki muut lukiot olivat harmaita sen rinnalla.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Olen itse käynyt kuokkimassa, katsomassa kavereiden näytelmiä, joulujuhlissa syömässä puuroa...

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Kävimme myös yläasteluokkani kanssa katsomassa näytelmän, joka esitettiin koululla. Vaikutti valintaani positiivisella tavalla, sillä on hienoa, jos koulu pystyy tarjoamaan jotain erikoisempia vaihtoehtoja tavallisten kurssien lisäksi.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

4.7 Opinto-ohjaus

Perusasteen viimeisillä luokilla opinto-ohjausta on viikoittain. Yhdeksännellä luokalla se keskittyy jatko-opiskelupaikan valintaan. Opinto-ohjaaja esittelee eri mahdollisuuksia koko ryhmälle ja häneltä voi saada henkilökohtaista apua. Vaikka opinto-ohjaaja ei tee valintoja kenenkään puolesta, hänen asemansa tiedonvälittäjänä on huomattava.

Ahonen⁴⁹ esittää, että nuorten siirtyminen koulutusasteelta toiselle on tärkeä hetki ennakoivan sosiaalipolitiikan kannalta. Koulun valinnassa nuorella voi olla liian optimistinen kuva itsestään tai vaihtoehtoista, jolloin pettymyksiltä on vaikea välttyä. Joissain tilanteissa nuori tarvitsee ulkopuolisten apua päätökseensä.

Myös uudessa koulussa nuori voi tarvita enemmän tukea kuin hän myöntää ja osaa itse etsiä. Jos opiskelija jää jälkeen tai syrjäytyy ryhmässä heti opintojen alussa, ongelmia on vaikea korjata myöhemmin. Luokattomassa lukiossa opettajat tutustuvat opiskelijoihin usein vain arvosanojen

---

⁴⁹ Ahonen 2002, 74

välityksellä, joten Kristiina Lappalaisen mielestä aineenopettajille tarvittaisiin lisäkoulutusta oppilaantuntemuksesta ja yksilöllisistä kehityseroista.⁵⁰

Tärkeintä olisi kuitenkin muistaa yksilöiden etenemistä koulutusportaililla. Jokainen nuori on aito ja elävä persoona, joka päättää yhden jakson elämästään, tekee ratkaisevia päätöksiä ja aloittaa uuden vaiheen uusien opintojen parissa ja uusien ihmisten kanssa. Vaikka valtakunnallisella tasolla heidät nähdään vain lukuina, koulutasolla jokainen tulee huomioida yksilönä.

Opetushallituksen tutkimuksen⁵¹ mukaan opinto-ohjauksen toimivuudessa on vakavia puutteita. Henkilökohtaista ohjausta ei ole riittävästi saatavilla, koska yhdellä ohjaajalla voi olla satoja ohjattavia. Siirtymävaiheissa opetusasteelta toiselle opinto-ohjaukseen panostetaan, mutta osa opiskelijoista tuntee jäävänsä ilman tukea koulutusvalinnoissaan. Arvioinnissa todetaan, että perusopetuksen opinto-ohjauksessa lukio ja ammatillinen väylä ovat eriarvoisessa asemassa, koska opinto-ohjaajilla on enemmän tietoa lukio-opinnoista. Tietotekniikan käyttö ohjauksessa ja tiedonhankinnassa on vähäistä. Usein opinto-ohjaajat hoitavat myös muita tehtäviä koulussa ja aina heillä ei ole edes koulutusta opinto-ohjaukseen.

Tampereen kaupungilla on verkko-ohjauspalvelu Tampereen lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin opiskelemaan aikoville. Tämän Verkko-opon ideana on koota yhteen ja helposti käyttäväksi paikallinen ja alueellinen materiaali koulutustarjonnasta ja urasuunnittelusta. Nuoren kouluvalintaa ja jopa yksittäisiä kurssivalintoja pidetään osana uravalintojen ketjua, kuten kuvio 7 osoittaa⁵².

Kuvio 7 Lukiovalinta osana urasuunnittelua⁵³

⁵⁰ Opetusministeriön www-sivu. <http://www.minedu.fi/nuora/tuhti/Kristiina_Lappalainen.html>. 29.10.2002

⁵¹ Numminen, Jankko, Lyra-Katz, Nyholm & Siniharju 2002

⁵² Tampere kaupungin opetuspalvelukeskuksen www-sivu. <<http://www.info.tampere.fi/eta/opo1/index.html>>. 22.1.2003

⁵³ Tampere kaupungin opetuspalvelukeskuksen www-sivu. <<http://www.info.tampere.fi/eta/opo1/index.html>>. 22.1.2003

Pirttiniemen⁵⁴ mukaan oppilaiden tukeminen ja ohjaaminen tulisi olla nykyistä selvemmin kaikkien opettajien vastuulla, jotta opinto-ohjaaja voi keskittyä niihin peruskoulun päättäviin oppilaisiin, jotka ovat vaarassa syrjäytyä. Hänen tutkimuksensa mukaan opinto-ohjauksen ovat kokeneet myönteisemmin ne oppilaat, jotka ovat epäonnistuneet yhteishaussa.

Tämän kyselyn mukaan 77 prosenttia vastanneista ilmoitti saaneensa keskustella opinto-ohjaajan kanssa riittävästi lukiovalinnastaan, mutta näistä vain neljä prosenttia uskoi sen vaikuttaneen ratkaisevasti omaan valintaan. Opinto-ohjaaja oli neuvonut henkilökohtaisesti kolmea neljästä nuoresta, silti yli puolet vastanneista oli sitä mieltä, ettei opinto-ohjaus vaikuttanut lainkaan heidän valintaansa. Hyvin samansuuntaisia olivat vastaukset siitä, oliko tietoa eri vaihtoehdoista ja valitusta lukiosta riittävästi sekä yleisestä tyytyväisestä opinto-ohjaukseen lukiovalinnan yhteydessä.

Kaikkien kysymysten kohdalla Kalevan lukioon päätyneillä opinto-ohjaajan vaikutus oli ollut suurin. Tyytyväisimpiä opinto-ohjauksen kokonaisuuteen olivat Tammerkosken lukioon ja Kalevan lukioon päässeet. Henkilökohtaista ohjausta saaneet olivat tyytyväisempiä kuin ne, jotka eivät saaneet henkilökohtaisia neuvoja.

Opo suositteli tätä lukioa, koska täältä on hyvät mahdollisuudet päästä hyvin eteenpäin.
tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Opon kanssa kuitenkin totesimme, että koska minua kiinnostavat kielet hyvin paljon ja tahdoin alkaa opiskella latinaa, olisi Clasu minulle sopivampi.
tyttö, Tampereen klassillinen lukio

En tiennyt mitä valitsisin kohtaan neljä ja opinto-ohjaaja suositteli kalevan lukiota.
poika, Kalevan lukio

Uuden lukion suhteen vastaukset opinto-ohjauksesta jakaantuivat hyvin samankaltaisesti, mutta mielenkiintoisia eroja löytyi vastaajien taustoista. Keskimäärin 70 prosenttia nuorista oli tyytyväinen yläasteella saamaansa opinto-ohjaukseen, mutta koulujen välillä oli suuria eroja. Tyytyväisyys opinto-ohjaukseen joillakin Tampereen yläasteilla oli vain 20 prosentin luokkaa, muutamilla sen ollessa yli 90 prosenttia.

Aikaisempien tutkimusten tapaan myös tämä kysely osoitti, että koulumenestyksellä on merkitystä siihen, miten opinto-ohjaus on koettu. Yli 9,5 keskiarvolla yläasteelta lähteneistä 60 prosenttia oli tyytyväinen opinto-ohjaukseen osuuden kasvaessa niin, että alle 8 keskiarvon saaneista jopa 80

---

⁵⁴ Pirttiniemi 2000, 7

prosenttia oli tyytyväisiä. Menestyvien oppilaiden kielteiset kokemukset opinto-ohjauksessa liittyvätkin ehkä tasa-arvon edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hyvillä keskiarvoilla varmasti lukioon pääsevät eivät ole opinto-ohjauksen prioriteettina ja he eivät koe saavansa tarpeeksi tukea heille tärkeisiin yksilöllisiin ratkaisuihin.

4.8 Kauempaa Tampereelle lukioon tulleet

Tutkimuksen neljässä lukiossa oli paljon nuoria Tampereen naapurikunnista sekä vielä kauempaa tulleita. Seuraavaksi tarkastelen, erosiko näiden nuorten lukiovalinta tamperelaisten nuorten valinnasta. Sekä naapurikunnista että kauempaa kotoisin olevat nuoret kokivat lukiovalinnan vaikeammaksi kuin Tampereella yläkoulun käyneet nuoret. Päätös tehtiin kuitenkin keskimäärin yhtä huolellisesti. Muualta tulleet nuoret ilmoittivat aloittaneensa peruskoulun jälkeisten jatko-opintojen miettimisen aikaisemmin. Joka kolmas pohti sitä jo seitsemännellä luokalla, toinen kolmannes kahdeksannella ja vain muutamalla asia tuli ajankohtaiseksi vasta yhdeksännen luokan keväällä. Kaikista vastanneista yhdeksännen luokan syyslukukausi oli yleisin lukiovalinnan miettimisen aloitusajankohta.

Kauempaa tulleilla nuorilla oli yhteishaussa korkeammat keskiarvot kuin kaikilla nuorilla keksimäärin. Myös naapurikunnista näihin lukioihin tulleilla nuorilla oli vähän paremmat keskiarvot kuin tamperelaisnuorilla. Pienemmillä paikkakunnilla hyvin koulussa menestyneet olivat miettineet lukiovalintaa enemmän ja halunneet hakeutua tasokkaisiin ja suurempiin lukioihin. Osa heistä oli halunnut tulla nimenomaan Tampereelle, toisille tärkeää on ollut tietty lukio ja opetus siellä, joten lukion sijainti on vaikuttanut valintaan huomattavasti vähemmän kuin muilla nuorilla. Toisaalta naapurikunnista päivittäin kulkevat nuoret pitävät hyviä liikenneyhteyksiä tärkeinä.

Piti valita joku hyvä lukio Tampereelta ja Kaleva oli lähellä äitini työpaikkaa.
tyttö, Kalevan lukio

On mielenkiintoista, että vaikka Tampereen naapurikunnista ja kauempaa tulleet nuoret ovat halunneet korkeatasoisiin lukioihin, he eivät kuitenkaan pidä lukion mainetta merkittävänä tekijänä valinnassaan. Ehkä heillä ei olleut näissä lukioissa niin paljon tuttuja ja puheet eivät olleet kantautuneet, joten heillä ei ollut tarkkaa käsitystä lukioista tai sitten he kokivat, että heillä oli joku paremmin perusteltu syy valita kyseinen lukio.

Naapurikunnista yli 40 prosenttia ja kauempaa tulleista lähes 60 prosenttia ilmoitti tärkeimmäksi lukiovalintaperusteekseen ilmaisutaidon ja kuvaamataidon erityisopetuksen Tampereen yhteiskoulun lukiossa ja Tammerkosken lukiossa. Muualta tulleet nuoret tiesivät paremmin tulevaisuuden suunnitelmistaan ja he uskoivat, että lukiokoulutus Tampereella antaisi paremmat mahdollisuudet päästä toiveammattiin. Myös harrastusten vaikutus lukiovalintaan korostui näillä nuorilla.

Kuvataide houkutteli, en varmaan olisi ihan yleislukioon näin kauas lähtenyt.
tyttö, Tammerkosken lukio

Toinen merkittävä tekijä muualta tulleille nuorille on Tampere:

Halusin pois Jyväskylästä ja Tampereelle olen aina halunnut asumaan.
tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

Se vaikutti myöskin etten halua koko ikääni hillua samassa paikkakunnassa ja kattella samoja naamoja.
poika, Tampereen klassillinen lukio

Kaikki naapurikunnista kotoisin olevat nuoret ilmoittivat asuvansa vanhempiensa luona. Kauempaa tulleista puolet asui yksin ja puolet kulki pitkän koulumatkan päivittäin. Pisimmäksi yhdensuuntaiseksi koulumatkaksi ilmoitettiin 60 kilometriä. Koska yksin asuminen tai pitkät koulumatkat vaativat taloudellisia resursseja, lähes kaikki Tampereen ulkopuolelta tulleet ilmoittivat saaneensa vanhempien tuen lukiovalinnalleen. Muuten vanhemmat eivät kuitenkaan vaikuttaneet nuorten valintaan sen enempää kuin keskimäärinkään.

Ja kun koulu ja asunto löytyivät täältä ja vanhemmat olivat valmiita maksamaan elämisen täällä päätin tulla tähän kouluun.

tyttö, Tammerkosken lukio

Ystävien vaikutus ei-tamperelaisien nuorten lukiovalintaan oli pieni. Vain muutamalle ystävän pyrkiminen samaan lukioon oli ratkaiseva peruste, ja varsinkin kaukaa tulleet ilmoittivat, että ystävät eivät vaikuttaneet lainkaan omaan valintaan.

Onhan se vähän surullista kun kaikki (entiset) kaverit menivät Kangasalan lukioon. Minun elämäni on silti minun elämäni ja teen itse omat päätökseni.

tyttö, Tammerkosken lukio

Muualta tulleet nuoret ovat hieman keskimääräistä tyytyväisempiä saamaansa opinto-ohjaukseen peruskoulussa, vaikka olivatkin olleet menestyviä oppilaita. Todennäköisesti he olivat itse osanneet

vaatia huomiota opinto-ohjaajalta ja saaneet enemmän tukea kuin tamperelaiset nuoret, joilla oli hyviä mahdollisuuksia omassa kotikaupungissaan.

5 Imago, mielikuva ja maine päätöksenteossa

5.1 Imago, mielikuva ja maine käsitteinä

Maineella on olennainen osa kouluvalinnassa. Jokaisella tamperelaisella nuorella on jonkinlainen käsitys Tampereen oppilaitoksista ja näiden käsitysten perusteella tehdään omaa koulutusta koskeva valinta. Imagon, mielikuvan ja maineen käsitteitä käytetään hyvin kirjavasti, joten niiden tarkempi määrittely on tarpeellinen.

Erkki Karvonen jakaa imagon kahdeksi eri käsitteeksi. Imago itsessään on yhteisön tietoisesti rakentama kuva itsestään. Se on lähettäjän viestinnällinen ja symbolien tuottamisen puoli, kun taas vastaanottaja kokee sen psykologisen puolen, mielikuvan. Sen merkitys muodostetaan aktiivisesti kerättyjen tietojen perusteella omassa elämäntilanteessa ja omien tarpeiden pohjalta. Mielikuva voi muuttua uuden tiedon myötä.⁵⁵

Boorstinin⁵⁶ mielestä imago ei ole sama kuin ideaali. Ideaali on itseisarvo, mutta imago on keinotekoinen ja tehty miellyttämään. Boorstin esittelee hyvän imagon kuusi ominaisuutta. Ensinnäkin imago on keinotekoinen, koska se on luotu tekemään tietty vaikutelma. Toiseksi imagon on oltava uskottava, koska jos siihen ei uskottaisi, se ei palvelisi mitään tarkoitusta. Kolmanneksi hyvä imago on passiivinen. Imagoa luodessa rakennetaan mainetta eikä todellista luonnetta. Neljänneksi imago on värikäs ja konkreettinen, koska sen on vedottava aisteihin. Viides hyvän imagon edellytys on yksinkertaisuus. Imago on pelkistetty kuva siitä, mitä se esittää. Tehokas imago (esimerkiksi Tampereen yhteiskoulun lukiosta käytetty lyhenne TYK) omaksutaan kielenkäyttöön. Kuudes Boorstinin huomio imagosta on sen ambivalenttius. Imago ei ole täysin huijausta vaan puolitotuus.⁵⁷

Vuokko⁵⁸ esittelee imagon kolme metaforaa, jotka kuvaavat sen merkitystä organisaatiolle. Imago on kuin väestönsuoja, joka auttaa myös vaikeina aikoina. Toiseksi imagoa voi verrata kivijalkaan, koska on helpompi rakentaa kestävää toimintaa sen päälle. Kolmanneksi imago on suodatin, joka poistaa negatiivisia tietoja ja vahvistaa myönteisten tietojen vaikutusta.

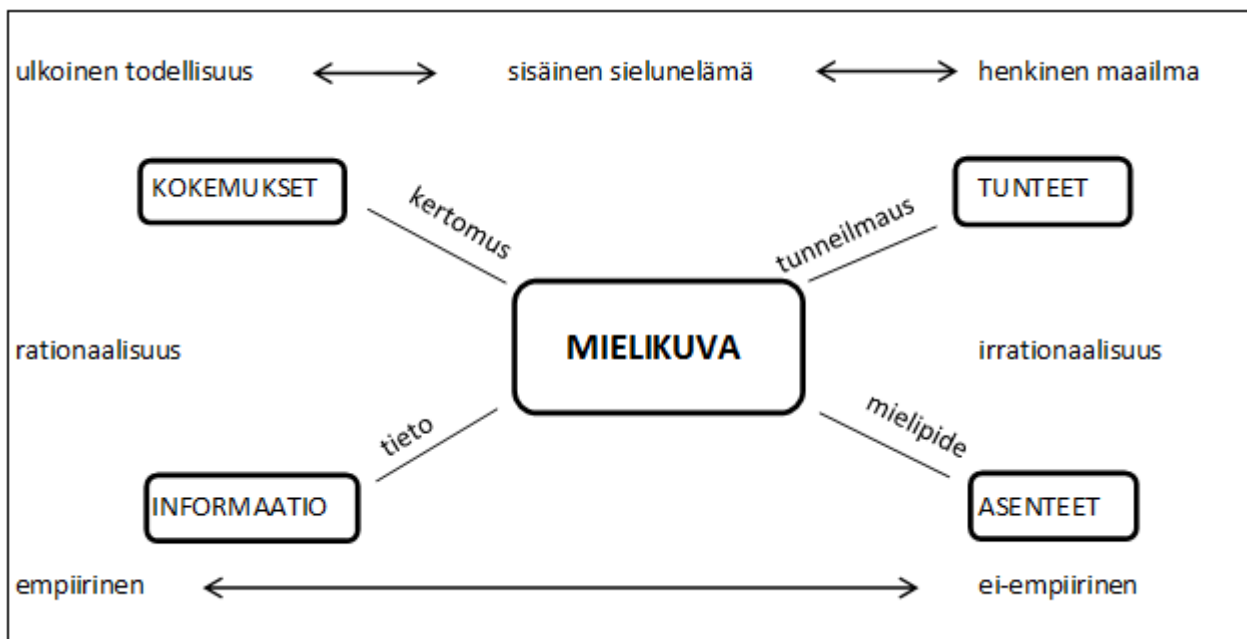
⁵⁵ Karvonen 1997, 32

⁵⁶ Boorstin 1962, 183

⁵⁷ Boorstin 1962, 185-194

⁵⁸ Vuokko 1998, 65

Mielikuva on sanana harhaanjohtava, sillä visuaalisten kuvien lisäksi mielikuvat voivat sisältää ääniä hajuja, tilaan liittyvää tietoa tai tapahtumia. Lehtosen⁵⁹ esityksessä mielikuva syntyy neljän osatekijän yhteisvaikutuksesta (kuvio 8). Tunteet kertovat sisäisten tuntemusten kautta värittyneestä suuntautumisesta tiettyyn lukioon. Asenteet ohjaavat suuntautumista lukioon myönteinen-kielteinen-ulottuvuudella. Kokemukset antavat subjektiivista tietämystä lukiosta ja informaatio on lukiota koskevaa tietoa, joka välittyy erilaisten sanomien kautta.

Kuvio 8 Mielikuviin vaikuttavat tunteet, asenteet, informaatio ja kokemukset⁶⁰

Rope ja Mether jakavat mielikuvan kolmeen käsitteelliseen tasoon. Puhdas mielikuva on heidän mukaansa informaation pohjalta syntyneitä ajatuksia, näkemyksiä ja käsityksiä ilman positiivisia tai negatiivisia tunne-elementtejä. Puhdas mielikuva muuttuu pysyväksi mielikuvaksi, kun ensivaikutelman jälkeen haetaan vahvistusta vanhalle tiedolle ja omaa kantaa tarkistetaan todellisten havaintojen ja asenteiden avulla. Sisäinen totuus on lopulta jokaisen oma maailma, joka muodostuu mielikuvista ja niihin uskomisesta.⁶¹

⁵⁹ Lehtonen 1990, 32

⁶⁰ Lehtonen 1990, 33

⁶¹ Rope & Mether 1987, 37

Bouldingin⁶² mukaan mielikuva on tietorakenne, joka vaikuttaa yksityisen ihmisen käyttäytymiseen. Kuva rakentuu henkilön aikaisemmasta kokemuksesta ja kuvan historia säilyy osana muuttunutta käsitystä. Kohteesta lähetetyn viestin merkitys näkyy muutoksessa, joka mielikuvassa tapahtuu. Uusi tieto ei aina muuta mielikuvaa, mutta joskus se voi tarkentaa ennestään epämääräistä kuvaa. Toisinaan vanhaan tietoon nähden ristiriitainen viesti voi aiheuttaa tietorakenteiden uudelleenorganisoinnin. Viestit voivat aiheuttaa kuvan varmuutta ja selkeyttä tai ne voivat tehdä siitä epävarman ja epäilyttävän. Boulding korostaa myös arvokuvan osallisuutta subjektiivisissa tietorakenteissa. Kaikki vastaanotettu tieto suodatetaan arvosysteemin läpi ja arvioidaan hyvä-huonoasteikolla.

Mielikuvan muodostuminen ei kuitenkaan ole tietoinen prosessi. Dowling⁶³ sanoo mielikuvan koostuvan loogisista ja emotionaalisista osatekijöistä. Vaikka nuori sanoisi lukiovalintansa perustuvan järkiratkaisuun, taustalla voi kuitenkin olla tiedostamattomia emotionaalisia tunteita jonkin lukion puolesta tai jotain toista vastaan.

Se mikä sai päättämään TYK:iin ei muistu mieleen.

tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

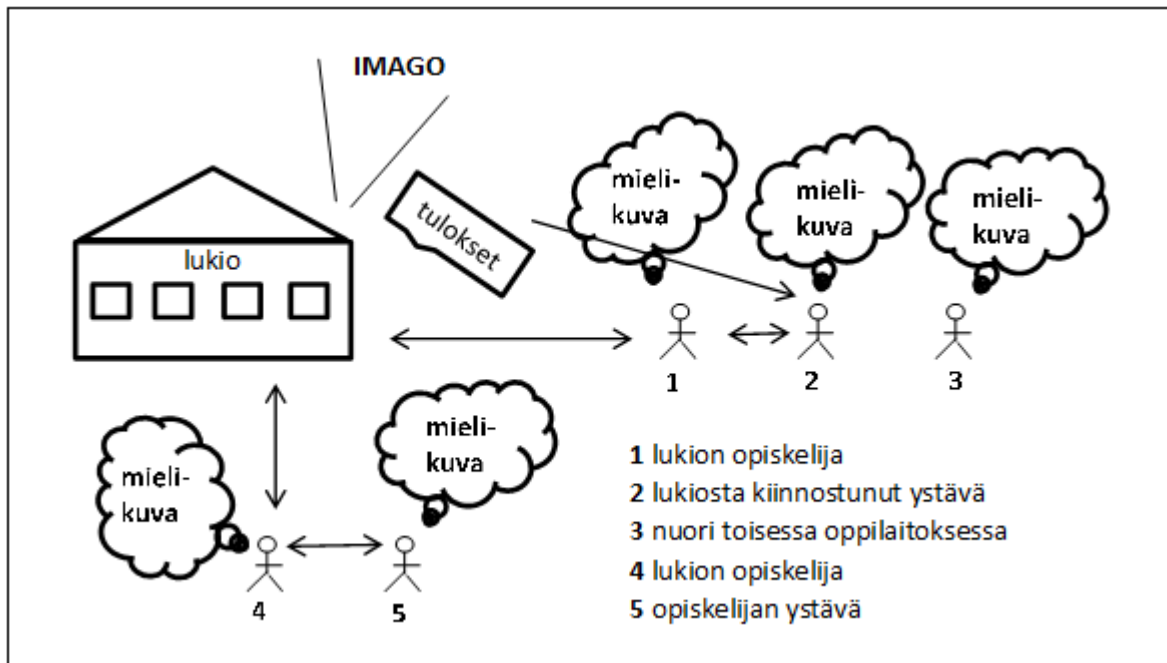
Alvesson⁶⁴ antaa myös käsitteelle kaksi merkitystä, mutta kutsuu niitä molempia imagoksi. Yhtäältä se on henkilön sisäinen kuva jostain kohteesta ja se on tällöin henkilön itsensä omalla kokemuksellaan luoma. Tämä vastaa Karvosen ja Bouldingin käsitystä mielikuvasta. Toisaalta Alvessonin mukaan imago voi olla henkilölle kohteesta välitettyjä ominaisuuksia, jossa yhdistyy sekä lähettäjän että vastaanottajan näkemyksiä. Koska mielipiteitä, asenteita ja vaikutelmia on aina olemassa, imagokin on. Vaikka se voi eri ihmisten mielestä olla erilainen, se ei koskaan voi olla enempää tai vähempää totta. Toinen merkitys vastaa osittain Karvosen ja Boorstinin määrittelemää imagoa, mutta se sisällyttää myös ajatuksen siitä, että ihmiset eivät vastaanota imagoa sellaisenaan, vaan omaan persoonaansa mukautettuna.

---

⁶² Boulding 1973, 7-12

⁶³ Dowling 2001, 20

⁶⁴ Alvesson 1990, 375-376

Kuvio 9 Lukion imago ja nuorten mielikuvat siitä

Nuorten lukiovalintaa tutkittaessa on hyödyllistä käyttää Karvosen tapaan sekä imagon että mielikuvan käsitteitä, koska se, mitä lukio haluaa nuorille kertoa, ei välttämättä vastaa sitä, mitä nuoret siitä ajattelevat. Kuvio 9 havainnollistaa seuraavaa kuvitteellista esimerkkiä. Lukio on rakentanut itselleen imagon, jota pyrkii viestimään ulospäin. Nettisivuilla lukiosta kerrotaan, että siellä voi valita paljon erilaisia kursseja. Lukion esitteessä on kuvia iloisista nuorista ja avoimien ovien päivänä esiintyy lukion oma bändi. Paikallislehdessä lukiosta aikoinaan valmistunut jääkiekkoilija kertoo viihtyneensä hyvin lukiossa. Imagossa keskitytään positiivisiin asioihin ja ongelmia peitellään. Vuoden päästä uutisoidaan näyttävästi pitkään jatkuneen remontin valmistuminen.

Jokaisella nuorella on kyseisestä lukiosta oma mielikuva, joka perustuu hänen tietoihinsa ja kokemuksiinsa, persoonaansa ja taustaansa sekä ystäviltä ja tiedotusvälineistä kuultuihin juttuihin. Nuori 1 on lukion opiskelija, joten hänen mielikuvansa lukiosta perustuu hänen omiin kokemuksiinsa, esimerkiksi viihtyvyydestä, hyvästä koulumenestyksestä, ystävyysuhteista, pätevistä opettajista ja laajasta kurssivalikoimasta. Nuori 2 on kiinnostunut hakemaan opiskelupaikkaa lukiosta. Hän on kuullut siellä opiskelevalta ystävältään (1), että lukioon tulossa uudet hienot tietokoneluokat ja lukenut lehdestä, miten lukion opiskelijat ovat menestyneet ylioppilaskirjoituksissa. Hänen mielikuviansa vaikuttavat ystävän kertomukset ja omat kiinnostuksen kohteet. Nuori 3 opiskelee toisessa lukiossa. Vaikka hänellä ei ole ystäviä tässä

lukiossa, hän on kuitenkin kuullut kerrottavan siitä ja tietää, millaisilla keskiarvoilla lukioon yleensä pääsee. Hänelläkin on jonkinlainen mielikuva lukiosta. Myös nuori 4 opiskelee itse tässä lukiossa. Hän ei viihdy koulussa, joten hän kertoo siitä negatiivisia asioita ystävälleen (5), joka päättää hakea johonkin muuhun lukioon.

Aulan ja Heinosen⁶⁵ mukaan maine on organisaatiosta kerrottujen tarinoiden kokonaisuus, joka arvottaa organisaation. Se sisältää hyvän tai huonon arvioinnin kohteestaan ja se erottaa kohteen muista vastaavista. Maine muodostuu mielikuvien sekä toiminnan ja kokemusten vuorovaikutuksesta.

Aula ja Heinonen toteavat maineen ja imagon perustuvan eri lähtökohtiin ja niihin vaikutetaan eri keinoilla. Imagon tarkoitus on vedota mielikuvitukseen ja saada jokin näyttämään hyvältä. Imago rakennetaan tietoisesti organisaation omista tavoitteista ja sitä tuodaan esiin mainonnalla. Sen sijaan maine on arvottavien kertomusten ja kokemusten kokonaisuus, joten maineenhallinta painottaa aktiivista vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Näin ollen ”imagon voi rakentaa, mutta maine pitää ansaita”.⁶⁶

5.2 Palveluorganisaation imago ja mielikuva

Organisaatiokuva on Alvessonin mukaan tietyn ryhmän holistinen vaikutelma organisaatiosta, mikä syntyy ryhmän jäsenten tiedonkäsittelystä ja organisaation omasta viestinnästä. Mielikuva⁶⁷ syntyy satunnaisista, epäsäännöllisistä, pinnallisista ja välitetyistä tiedoista massamedian, julkisten esiintymisten ja kuulopuheiden kautta. Harvoin se kehittyy omalla suoralla kokemuksella organisaation ydintoiminnasta. Luodakseen myönteistä asennetta kohderyhmissä, organisaation on tietoisesti luotava kuvaa itsestään. Imago ei aina vastaa todellisuutta, mutta sen on oltava uskottava. Imagon luomisessa pyritään korostamaan organisaation hyviä puolia ja vetämään huomio pois huonoista.⁶⁸

---

⁶⁵ Aula & Heinonen 2002, 32

⁶⁶ Aula & Heinonen 2002, 52

⁶⁷ Alvesson käyttää tässäkin käsitettä imago, mutta pidän Karvosen jaottelua imagosta ja mielikuvasta toimivampana.

⁶⁸ Alvesson 1990, 377

Alvesson⁶⁹ kirjoittaa organisaatioiden sisäisen johtamisen ja ulkoisen markkinoinnin muutoksesta tuotokeskeisestä imagoon perustuvaan malliin. Hänen mukaansa kiinnostus organisaatiokulttuuriin, symboleihin, identiteettiin ja visioihin on ollut epähistoriallista ja ympäröivän yhteiskunnan poissulkevaa. Palvelusektorin kasvaessa organisaation imagoon on alettu kiinnittää enemmän huomiota. Palvelut ovat yleensä aineettomia ja niitä on vaikea testata ennen ostoa. Palvelut määritellään yleensä negatiivisesti kertomalla ominaisuuksista, jotka eivät kuulu niihin. Esimerkiksi koulutuksella ei ole aineellisia tuloksia, sitä ei voi kuljettaa eikä varastoida ja sitä on vaikea mitata tai arvioida. Tämän vuoksi palveluita arvioidaan usein sen mukaan, kuka niitä tarjoaa ja organisaation imagoa pidetään tärkeänä osana palvelun laatua.

Nopeasti muuttuva ja ongelmallinen yhteiskunta(epä)järjestys lisää Alvessonin⁷⁰ mielestä organisaation tarvetta kehittää identiteettiään ja imagoaan. Kun organisaatio keskittyy aineellisten tuotteiden valmistamiseen, työntekijöiden yhteistyö ja siten myös yhteisöllisyys sekä työhön ja työnantajaan sitoutuminen on luonnollista. Moderneissa organisaatioissa tuotetaan palveluita ja informaatiota. Työvälineenä on jokaisen oma osaaminen, kontakti työnantajaan on vähentynyt ja fyysistä yhteistyötä ei enää tehdä. Työntekijä ei enää automaattisesti sitoudu organisaatioon. Tällöin organisaatiolle täytyy aktiivisesti rakentaa imagoa.

Kahri, Rautonen ja Vainio⁷¹ huomioivat tutkimuksessaan imagon erityistarpeen palveluorganisaatioille. Heidän mukaan palveluorganisaation yhteisökuva⁷² on sidoksissa palvelun odotettuun ja koettuun laatuun. Positiivisen organisaatiokuvan omaavan organisaation on helpompi saada viestinsä perille. Viestin vastaanottajalle syntyy odotuksia palvelun laadusta. Hyvä mielikuva kuitenkin suojaa organisaatiota ja pienet virheet annetaan anteeksi. Ajan myötä organisaatiokuva voi kuitenkin heiketä. Organisaatiokuva riippuu sidosryhmien kokemuksista suhteessa odotuksiin. Hyvä palvelu parantaa kuvaa. Hyvä organisaatiokuva auttaa kehittämään positiivista henkeä yhteisön sisällä. Kun työpaikastaan voi olla ylpeä, siitä kertoo mielellään myös muille.

Tunnen myös lukioni kanslistin ja hän houkutteli minua lukioonsa.
tyttö, Tampereen yhteiskoulun lukio

---

⁶⁹ Alvesson 1990, 382

⁷⁰ Alvesson 1990, 391-392

⁷¹ Kahri, Rautonen & Vainio 1993, 26

⁷² Kahri, Rautonen ja Vainio käyttävät käsitteitä yhteisökuva ja organisaatiokuva siitä mielikuvasta, joka ihmisillä on yhteisöstä ja organisaatiosta.

Lehtosen kuvaa organisaatioita eläviksi ja henkilöityneiksi toimijoiksi, joilla on omat luonteensa, kasvonsa ja ilmeensä. ”Julkishallinnon ei odoteta olevan weberiläisen byrokratian ideaalityypin persoonaton koneisto. Julkiset organisaatiot kilpailevat muiden organisaatioiden kanssa kansalaisten huomiosta ja hyväksynnästä.⁷³”

Karvonen⁷⁴ korostaa kilpailun tuloa myös julkiselle sektorille säännöstelyn purkamisen, suojattujen markkinoiden ja tulosvastuullisuuden vuoksi. Markkinoinnin ja mielikuva-ajattelun avulla koulutkin pyrkivät houkuttelemaan hyviä opiskelijoita, ylläpitämään hyvää tasoa ja näin myös pönkittämään mainettaan hyvänä oppilaitoksena. Karvonen kirjoittaa, että markkinointiteorioissa opastetaan mielikuvatekijöiden tuovan lisäarvoa erityisesti aloille, joiden tuotteiden abstraktisuusaste on korkea ja laatuero pieni.

5.3 Mielikuvan vaikutus päätöksentekoon

Karvonen⁷⁵ huomauttaa, että kaikkeen päätöksentekoon liittyy ulkopuolista retoriikkaa. Ratkaisua pohdittaessa ei tiedosteta omia valittuja lähtökohtia vaan toimitaan automaattisesti asiayhteydessä opitun mallin mukaan, eikä huomata perusteltujenkaan mielipiteiden pohjautumista vertauskuviin.

Syntyneet mielikuvat voivat kuitenkin auttaa nuorta hallitsemaan kaaosta kouluvalintatilanteessa. Vaihtoehtoja on niin paljon, ettei niitä kaikkia voi huomioida. Tällöin mielikuva yksinkertaistaa ja konkretisoi valintaa. Puhutaan myös stereotyypeistä, jotka ohjaavat havaintokykyä. Monelle lähilukio on aina ollut itsestään selvyyttä, jolloin muita mahdollisuuksia ei tarvitse edes harkita ja päätöksenteko on taloudellinen.

Boorstin ja Boulding huomioivat, että mielikuvat syntyvät kunkin henkilön rajallisten tietojen pohjalta. Pohtiessaan päätöksentekoa Simonkin⁷⁶ totesi arvojen ja mielikuvien olevan rajoitteena tehokkaalle toiminnalle. Lisäksi yksittäisen henkilön tuotoksen määrää ja laatua rajoittavat

---

⁷³ Lehtonen 1990, 27

⁷⁴ Karvonen 1997, 22-23

⁷⁵ Karvonen 1997, 13

⁷⁶ Simon 1979, 78-79

suorituskykyyn liittyvät tekijät ja kyky tehdä oikeita päätöksiä. Simonin kolmas rajoitus tehtävän suorittamiselle on yksilön hallussa olevan tiedon määrä.

Mielikuvat siis rajaavat vaihtoehtojen määrää. Ne auttavat etsimään tietyn tyyppistä ratkaisua, mutta niiden vuoksi myös varteen otettava vaihtoehto voi jäädä pois harkinnasta. Oma valinta voi perustua ensisijaisesti huonoon mielikuvaan toisesta vaihtoehdosta.

Se sopii keskiarvolleni, enkä olisi halunnut TYK:iin.
poika, Tampereen klassillinen lukio

On todennäköistä, että nuori ei tiedä kaikista vaihtoehdoista eikä hänen tarvitse kaikkiin mahdollisuuksiin edes tutustua, jos mieleinen tai edes riittävän hyvä lukio on jo löytynyt. Toisaalta jos hän olisi painottanut eri perusteita, joku muu lukio olisi voinut olla hänelle parempi, jos hän ei olisi sulkenut sitä vaihtoehtoa heti pois.

Simonin mukaan ”pätös tai valinta on prosessi, jolla yksi (...) kutakin hetkeä varten tarjolla olevista käyttäytymisvaihtoehdoista valitaan toteuttamista varten”⁷⁷. Yhtä suurempaa päätöstä varten on tehtävä monta pienempää päätöstä, ja tätä päätösten sarjaa kutsutaan strategiaksi. Päätökset ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa. Tärkeimpiin tavoitteisiin pyrittäessä pienemmät ongelmat ratkaistaan palvelemaan suurempaa päämäärää.

Rope ja Mether⁷⁸ kokevat, että ihmisen tarveperustalla on vaikutus päätöksentekoa ohjaavien mielikuvien muodostumiseen. He viittaavat Maslowin tarvehierarkiaan, jonka mukaan kaikki ihmisen toiminta on pyrkimystä päästä ylöspäin kohti itsensä toteuttamisen tarpeita. Suomessa nuorilla fysiologiset tarpeet täyttyvät, mutta jonkun koulukiusatun täytyy ehkä miettiä kokemuksiaan turvallisuudesta lukiota valitessaan. Joillekin yhteenkuuluvuuden tarve tuntuu täyttyvän kouluympäristössä ja se on tärkeä peruste lukiovalinnalle. Kun nämä alemmat tarpeet ovat tarpeeksi tyydytettyjä, voi valinnassaan nojata myös arvostuksen tuntemisen ja itsensä toteuttamisen tarpeisiin. Tällöin mielikuviin ja päätöksiin vaikuttaa enemmän koulun taso kuin sen sijainti tai ystävien puheet.

---

⁷⁷ Simon 1979, 105

⁷⁸ Rope & Mether 1987, 41

Halusin opiskella tasokkaassa lukiossa ja menestyä hyvin. Klasusta olin kuullut pelkkää hyvää. Ajattelin, että motivaationi opiskelua kohtaan pysyy korkealla, jos muut oppilaat asettavat itselleen korkeita tavoitteita.

tyttö, Tampereen klassillinen lukio

Toisaalta rationaalinen tavoite-keinoajattelu ei aina ole mahdollista. Simon⁷⁹ huomauttaa, että tavoiteltavat päämäärät on usein muotoiltu epätäydellisesti, koska ei verrata vaihtoehtoisia päämääriä, mikä on rationaalisuuden edellytys.

Toinen ongelma on keinojen erottaminen tavoitteista. Käytännössä se voi olla mahdotonta, koska keinoilla on aina muitakin vaikutuksia kuin vain tavoitteiden toteuttaminen, eikä niitä voida huomioida. Haluaako nuori erikoislukioon, jotta oppisi jotain hyödyllistä vai olisiko vain kivaa, tehdä lukiossa jotain normaalista poikkeavaa?

Kolmas tavoite-keinoajattelun ongelma on aikatekijä kahdesta eri näkökulmasta, koska samaan aikaan ei voida toteuttaa kahta ristiriitaista tavoitetta ja jotkut päätökset estävät toisia päätöksiä tulevaisuudessa. Nuoren on esimerkiksi valittava, onko lyhyt koulumatka vai jonkun vieraan kielen opiskelu tärkeämpää. Jos on valinnut lähilukion, ylioppilaskirjoituksissa ei välttämättä pärjää kielen kokeessa yhtä hyvin kuin siitä toisessa lukiossa useamman kurssin suorittaneet.

Päätöstehtävään kuuluu Simonin⁸⁰ mukaan kolme vaihetta. Ensin on selvitettävä kaikki vaihtoehtoiset strategiat. Sitten arvioidaan kaikkien vaihtoehtojen seuraamuksia ja lopuksi vertaillaan niitä kaikkia keskenään. Pienessä mittakaavassa vertailuja tehdään, mutta eihän kukaan voi huomioida kaikkea, kuten objektiivinen rationaalisuus edellyttäisi.

Jo näiden ehtojen perusteella voidaan todeta, että nuoren lukiovalinta ei ole rationaalinen Simonin käyttämässä merkityksessä. Sen sijaan heurististen päätöksentekoteorioiden mukaan mielipiteitä muodostetaan tiedostamattomasti jopa asian kannalta toisarvoisten seikkojen perusteella. Tiedon tulva ja visuaalisen informaation korostuminen lisäävät mielikuvaheuristiikan merkitystä valintatilanteissa.⁸¹

---

⁷⁹ Simon 1979, 103-104

⁸⁰ Simon 1979, 105

⁸¹ Lehtonen 1989, 26

Heuristiikka on tapa arvioida asian kannattavuutta ilman että tarvitsee tutkia perin pohjin sen seurauksia ja vaikutuksia. Koska nuori ei pysty hahmottamaan koko päätösvaruutta, hän tarkastelee vaihtoehtoja vain niin kauan kunnes löytää itseään tyydyttävän ratkaisun.

Heuristiikkojen perustarkoitus on yksinkertaistaa päätösoperaatiota niin, että rajoittuneet kognitiiviset prosessit pystyvät käsittelemään niitä. Nämä toimintamallit korostavat joitain päätöksenteon taustalla olevaa informaatiota ja jättävät osan tiedosta täysin huomiotta.

Professori Jyrki Walleniuksen⁸² mukaan heuristisessa päätöksenteossa on kuitenkin sen luonteeseen liittyviä ongelmia, jotka eivät tee päätöksistä huonoja, mutta ne rajoittavat havainnointia, mielikuvien kehittymistä ja vaihtoehtoisten mahdollisuuksien kartoittamista. Status quon vahvistaminen tekee päätöksenteosta helpon.

Siirtyminen Klasun yläasteelta Klasun lukioon tuntui jotenkin luonnolliselta vaihtoehdolta.
poika, Tampereen klassillinen lukio

Toinen ansa heuristisessa päätöksenteossa on uskoa aineistoon, joka vahvistaa alkuperäistä kantaa. Alitajuisesti lukiovalinta on jo tehty ja nuori etsii vain omaa valintaansa tukevia argumentteja. Tällöin hän ei ole päätöksenteossa rehellinen itselleen tai luulee tietävänsä enemmän kuin oikeasti tietää. Kolmas kyseenalainen päätöksenteon peruste on valintakriteerien painottaminen, koska usein luullaan, että mitä suurempi paino jollekin kriteerille annetaan, sitä tärkeämpi se on. Lukiovalintaa tekevä nuori voi päätyä eri lopputuloksiin, jos hän arvottaisi lukion sijainnin, maineen tai opetustarjonnan tärkeimmäksi perusteeksi.

Kirjallisuudessa⁸³ esitelläänkin paljon näitä virheitä synnyttäviä päätösheuristiikkoja mutta ei yleisiä periaatteita niiden soveltamistilanteista. Paynen, Bettmanin ja Johnsonin⁸⁴ mukaan heuristiikkoihin liittyy usein liiallinen yleistys ja epämääräisyys, jolloin täsmällinen tulkinta on vaikeaa. Heuristiset päätöksentekoprosessit tekevät lopputuloksista epävakaita, koska päätökset sisältävät toisilleen vastakkaisia arvoja, joiden painottuminen suhteessa toisiinsa aiheuttaa ristiriitaisuuksia. Eri tilanteissa käytetään erilaisia strategioita, joten tulokset ovat epävakaita ja päätöksiä ja niiden seurauksia ei voida ennustaa.

---

⁸² Helsingin kauppakorkeakoulun www-sivu. <www.hse.fi/NR/rdonlyres/6AD64320-9EF6-4135-870F-09359B6265B0/0/Wallenius_Jyrki.ppt>. 15.4.2008

⁸³ ks. esim. Kahneman, Slovic & Tversky 1985

Alvesson⁸⁵ huomauttaa, että oman kulttuurin ja tradition siirtäminen sukupolvelta toiselle ei tunnu olevan enää niin tärkeää kuin ennen ja ihmiset ovat avoimempia uusille vaikutteille, tarkoituksille, arvoille ja imagoille. Kulttuurillisesti joustavammat ihmiset sitoutuvat löysemmin yhteen ryhmään ja organisaatioon, mutta ottavat avoimemmin vastaan erilaisia organisaation lähettämiä viestejä tai siihen liittyviä mielipiteitä.

Nuoret eivät ehkä enää kunnioita vanhempiansa neuvoja lukiovalinnassa, vaan kuuntelevat mieluummin ikätovereidensa mielipiteitä. Toisaalta he voivat pyrkiä korostamaan omaa persoonaansa ja kehittämään kykyjään ja valita omia tarpeita vastaavan lukion toisten ajatuksista huolimatta.

Verkko-opo⁸⁶ painottaa, että urasuunnittelussa on kyse päätöksenteosta, johon vaikuttavat yksilön taustat, tavoitteet, tiedot, tunnesuhteet ja halut sekä yhteiskunnan todellisuuden rajoitukset ja mahdollisuudet. Vaihtoehtojen tuntemuksen lisäksi hyvä päätöksenteko vaatii hyvää itsetuntemusta ja ymmärrystä omasta päätöksentekotavasta.

Sosiologit ovat todenneet, että viime aikoina ihmisten tiedostamat objektiiviset käsitykset ovat tulleet vähemmän tärkeiksi kun taas henkilökohtaiset ja subjektiiviset merkitykset vaikuttavat yhteiskunnan tapahtumien ymmärtämiseen. Toiset puhuvat narsistisesta kulttuurista, jossa yksilöiden heikko moraali ja oman superegon korostaminen näkyvät käyttäytymisessä ja oma identiteetti jää epävarmaksi. Itsekkäillä ihmisillä on vahva halu tuntea kuuluvansa joukkoon ja tulla hyväksytyksi, mutta kieltäytyvät alistumasta organisaatioiden valtaan ja byrokratiaan.

Alvessonin⁸⁷ mukaan yhteiskunnan lisääntyvä monimutkaisuus ja epävakaisuus muuttaa ihmisten käyttäytymistä. Ihmiset vastaanottavat ilmiöistä, ihmisistä ja instituutioista paljon kuvia ja ajatuksia, joista vain osa on itse hankittuja. Sosiaaliset ryhmät vaikuttavat tiedon käsittelyyn. Yhä suuremmat määrät ihmisiä vaikuttavat käsityksiimme kohteista, jotka sijaitsevat aina vaan kauempana meistä. Informaation lisääntyessä yhteiskunnan yhtenäisyys heikkenee ja mahdollisuus kokonaisuuksien täydelliseen ymmärtämiseen pienenee.

---

⁸⁴ Payne, Bettman & Johnson 1992

⁸⁵ Alvesson 1990, 384

⁸⁶ Tampere kaupungin opetuspalvelukeskuksen www-sivu. <<http://www.info.tampere.fi/eta/opo1/index.html>>. 22.1.2003

⁸⁷ Alvesson 1990, 384

Nuoret kuulevat eri lukioita koskevia juttuja. Jotkut painottavat yhtä ominaisuutta ja toiset toista. Kaveripiiri voi pitää lukiota huonona, mutta harrastusporukka parhaana mahdollisena. Kaikkia eri tahoilta tulevia ristiriitaisia tietoja on mahdoton punnita yhtä aikaa.

5.4 Mielikuvamarkkinointi

Yhteisökuvan muodostavat monet tekijät, eikä yhteisö voi itse vaikuttaa niihin kaikkiin, mutta ne on otettava huomioon suunniteltaessa niitä asioita, mihin voidaan vaikuttaa. Yhteisö rakentaa imagoaan teoillaan, viesteillään ja ilmeellään. Imagosta tulisi tehdä selkeä ja uskottava ja sen avulla yhteisö voi kertoa identiteetistään, tavoitteistaan ja arvostuksistaan.

Imago ei ole staattinen ja ympäristöstä tuleva tieto voi muuttaa sitä. Ihmisten mielikuviin ei kuitenkaan ole helppo vaikuttaa, koska omiin käsityksiin nähden ristiriitaisia tietoja vastustetaan. Pelkkä kosmeettinen muutos ei riitä, todellinen muutos lähtee toiminnasta eikä viestinnästä. Kun parannus organisaatiossa on saatu aikaan, informoidaan siitä niitäkin, jotka eivät ole sitä huomanneet.⁸⁸

Mielikuvamarkkinoinnin lähtökohtana on kartoittaa tieteellisesti potentiaalisten asiakkaiden tarpeet, halut, pelot, arvot ja elämäntyyli. Tämän jälkeen organisaatio voi pyrkiä saamaan tuotteensa tai palvelunsa vastaamaan mahdollisimman täsmällisesti tietyn asiakasryhmän toiveita.⁸⁹ ”Monet tarpeet ja motiivit ovat persoonallisuuden tiedostamattomalla alueella, mistä markkinointi nostaa niitä tiedotetulle⁹⁰”. Esitteillään lukio voi saada nuoren kiinnostumaan ja innostumaan asiasta, jota hän ei ole ennen kokeillut, mutta josta kuultuaan hän uskoo olevansa siinä hyvä ja pitävänsä siitä.

Mielikuvamarkkinointi on pitkäjänteinen prosessi ja se vaikuttaa organisaation toimintaan pysyvästi. ”Tehtyä ei saa tekemättömäksi ja mielikuvamarkkinointiin liittyvät ratkaisut rakennetaan aina edellisten päälle⁹¹”. Jos lukio on aiemmin viestinyt olevansa jonkinlainen, uutta imagoa on suunniteltava siitä syntyneiden mielikuvien pohjalta. Historiaa ei saa unohtaa.

---

⁸⁸ Crompton & Lamb 1986, 215-216

⁸⁹ Karvonen 1997, 22

⁹⁰ Rope & Mether 2001, 47

⁹¹ Rope & Mether, 1987, 99

Mielikuvamarkkinoinnissa on oltava sekä hyvä viestintä että hyvä toiminta. Viestinnän tehtävä on antaa uskottavia, haluttavia ja ainutlaatuisia lupauksia, jotka ovat kohderyhmän kannalta tärkeitä ja jotka erottavat lukion kilpailijoistaan. Hyvät opettajat ja mielenkiintoinen kurssivalikoima täyttävät luodut lupaukset. On siis kiinnitettävä huomiota sekä siihen, millaisia lupauksia annetaan, että siihen, miten hyvin lupaukset täytetään.⁹²

Bernstein⁹³ varoittaa keinotekoisesta imagonluomisesta: ”Monet yritykset tuntuvat luulevan, että mainonta yksin luo yritykselle hyvän maineen. Se on kuitenkin lukemattomien vaikutelmien summa, eikä se perustu yksin sanoihin vaan tekoihin.” Mainonnan lopputulos voi olla jopa koominen, jos organisaatio kertoo yleisiin arvoihin perustuvasta toivekuvastaan, joka ei vastaa todellisuutta. Bernsteinin mukaan yrityksen on keskityttävä vain toimintaan, sillä mainettaan se ei voi muuttaa, koska se kuuluu vastaanottajalle⁹⁴.

Lukiovalinta on ainutkertainen, joten kokemusten puuttuessa mielikuvilla on suurempi merkitys. Positiivisia mielikuvia on luotava myös jo lukiossa opiskelevien keskuudessa, koska ”puskaradio” tiedottaa kokemuksista seuraaville ikäryhmille. Onnistunut mielikuvamarkkinointi luo lukioon positiivisen kierteen. Lukion hyvä maine houkuttelee hyviä opettajia, jotka tarjoavat hyvää opetusta, joka johtaa hyviin oppimistuloksiin, jonka vuoksi lukio on suosittu, minkä ansiosta voidaan tarjota laajaa kurssivalikoimaa... Kierre voi kuitenkin katketa katteettomiin lupauksiin ja pettymyksiin suurissa odotuksissa.

Puskaradion lisäksi mielikuvamarkkinoinnissa on huomioitava mielipidejohtajat. He eivät välttämättä ole johtajia sanan yleisessä merkityksessä, vaan vaikkapa sosiaalisesti aktiivisia nuoria. He kertovat mielellään omista käsityksistään ja toimivat näin tiedonvälityksen lisäkanavina.⁹⁵ Toiselta nuorelta kuultu tieto tuntuu luotettavalta. Ohimennen kuullut uskomukset voivat jäädä nuoren mieleen omina havaintoina, eikä niiden todenperäisyyttä tai alkuperää myöhemmin kyseenalaisteta.

---

⁹² Vuokko 1998, 67-68

⁹³ Bernstein 1986, 196

⁹⁴ Bernstein 1986, 81

⁹⁵ Dowling 2001, 36

Joku puolittu lausahti kerran, että ”siellä Tykissä on pelkkiä hippipunkkareita, älä ainakaan sinne mee”. Mielenkiintoni heräsi välittömästi.

poika, Tampereen yhteiskoulun lukio

Myös massamedia tuottaa mielikuvia. Imagon luomisessa oikeilla uutisilla organisaation toiminnasta on vähemmän merkitystä kuin yleisön houkuttelemiseksi luoduilla pseudotapahtumilla. Lukio voi viettää vuosipäiviä, järjestää teematapahtumia ja saada henkilökuvia sanomalehteen. Vaikka ne ovat tarkoin suunniteltuja, ne ovat parhaita lähteitä spontaanien vaikutelmien ja asenteiden luoja. Media heikentää traditioiden, historian ja kulttuurin vaikutusta ihmisten asenteisiin. Valintatilanteissa he ovat avoimempia vaikutteille ja helpommin median luomien käsitysten ohjaamia.⁹⁶

Crompton ja Lamb pohtivat, onko julkisten palveluiden markkinointi hyödyllistä vai harhaanjohtavaa. Siinä missä yritysmaailmassa markkinointi nähdään sijoituksena, julkisella puolella verovarojen käyttö koetaan kustannuksena.⁹⁷ Kansalaisille ei saa tulla mielikuvaa epärehellisestä hallinnosta ja julkisten varojen käyttö palveluiden markkinointiin pitää olla hyvin perusteltavissa.

Alvessonin mukaan erilaiset imagotekijät vaikuttavat eritavoin. Paikallistasolla palveluorganisaation ”kasvojenkohotuskampanja” ei ehkä vaikuta ihmisten mielipiteisiin, mutta organisaatiosta ensikertaa kuulevat voivat saada siitä positiivisen käsityksen. Organisaation kasvaessa ja etäisyyden asiakkaisiin lisääntyessä on tärkeää kiinnittää huomiota johdon esiintymiseen ja toimintaan, koska hän edustaa koko organisaatiota.⁹⁸

Median välityksellä tieto, pseudotapahtumat, mielikuvat ja käsitykset leviävät kiihtyvällä vauhdilla ja vähentävät asioiden yksinkertaisuutta. Monille organisaatioille tulee pakko luoda vahva imago, joka voi vääristyä ja aiheuttaa organisaatiolle identiteettiongelman ja asiakkaat menettävät luottamuksensa organisaation perinteiseen toimintaan. Toisaalta imagollakin on itseään toteuttava luonne ja organisaatio (tai mielikuva siitä) voi tulla liioitellun imagonsa kaltaiseksi.

Kaikkien organisaatioiden ei tarvitse väkisin rakentaa itselleen keinotekoista imagoa. Eniten aikaa, resursseja ja taitoa vaatii niiden organisaatioiden imagon rakentaminen, jotka kilpailevat asiakkaista

---

⁹⁶ Alvesson 1990, 383-384

⁹⁷ Crompton & Lamb 1986, 379-381

⁹⁸ Alvesson 1990, 384

aineettomilla palveluilla. Mitä konkreettisempi tarjottava tuote on, sitä objektiivisemmin ihmiset arvioivat sitä. Palvelut valitaan enemmän tunteella, jolloin miellyttävän imagon luominen on tärkeää.

5.5 Lukioiden imago ja mielikuva

5.5.1 Aiempi tutkimus

Aiemmin tekemässäni kandidaatintutkielmassani⁹⁹ tutustuin samojen lukioiden imagoon ja mielikuvaan niiden opiskelijoiden näkökulmasta, joiden omasta lukiovalinnasta oli kulunut kaksi vuotta. Siinä totesin, että kaikkien neljän lukion itsensä luomat imagot vastaavat erittäin hyvin tamperelaisnuorten mielikuvia niistä. Joko lukiot kertoivat itsestään totuudenmukaisesti tai nuoret olivat omaksuneet lukioiden lähettävät viestit omiin mielikuviinsa. Joka tapauksessa imagoa sekä sen ja muista lähteistä saadun informaation pohjalta syntynyttä mielikuvaa on pidettävä merkittävänä tekijänä nuorten valitessa itselleen sopivaa oppilaitosta.

Kalevan lukio loi itsestään kuvaa suvaitsevaisena ja huolehtivana yleislukiona. Imago vastasi melko hyvin nuorten mielikuvia, koska opiskelijat pitivät Kalevan lukiota joustavana, leppoisana, aitona ja tasapuolisena. Lisäksi Kalevan lukion omat opiskelijat yhdistivät oppilaitokseensa suvaitsevaisuuden, perinteisyyden ja turvallisuuden.

Tammerkosken lukio halusi erottua erityisesti kuvataidelukiona, jossa opiskelukin on mieluisaa. Opiskelijoiden mielestä Tammerkosken lukiota voi kuvailla sanoilla luova, suvaitsevainen, viihtyisä ja yksilöllinen. Mielikuva oli täysin rakennetun imagon kaltainen, sillä Tammerkosken lukiota pidettiin hyvänä taidelukiona, mutta ei arvostettuna huippulukiona.

Siinä missä Tammerkosken lukio perusti imagonsa tunteeseen ja mukaviin kursseihin, Tampereen klassillinen lukio korosti rationaalisia valintoja ja opiskelun tärkeyttä. Sama mielikuva on muodostunut myös nuorille, koska kaupunkilaisuus, perinteisyys, perusteellisuus ja vaatavuus kuvasivat Tampereen klassillista lukiota parhaiten.

Tampereen yhteiskoulun lukio halusi olla sekä yksilöllinen että yhteisöllinen. Perinteen lisäksi korostettiin nykyaikaista opinto-ohjelmaa. Sama ristiriita näkyi myös nuorten mielikuvissa, koska

---

⁹⁹ Ahola 2008, 38-39

Tampereen yhteiskoulun lukio oli monen mielestä suosittu ja tunnettu, mutta sen opiskeluolosuhteita ei arvostettu.

5.5.2 Lukiovalintaan vaikuttaneet mielikuvat

Nuorten mielikuvia omasta lukiosta ja niiden vaikutusta valintaan kartoitettiin kahdellatoista väitteellä (taulukko 4). Kaikkien väitteiden kohdalla mielikuva oli parempi kuin sen merkitys. Kokonaisuudessaan parhaat arviot saivat itse koulutyöhön liittyvät mielikuvat: laaja kurssivalikoima, asiantuntevat opettajat ja laadukas opetus. Vähiten mielikuvia oli viihtyvyyteen liittyvistä asioista, kuten lukiossa on helppo tutustua toisiin, lukiossa on kannusta ilmapiiri ja maistuva ruoka.

Käsitykseni mukaan lukiossani on	Mielikuva	Vaikutus
laaja kurssivalikoima	1,21	1,78
miellyttävä tunnelma	1,31	1,82
laadukas opetus	1,30	1,85
hyvä yhteishenki	1,46	1,99
helppo tutustua toisiin	1,50	2,08
asiantuntevia opettajia	1,24	2,09
kannustava ilmapiiri	1,55	2,12
viihtyisät tilat	1,47	2,17
menestyviä opiskelijoita	1,31	2,26
toimivat opetustilat ja -välineet	1,48	2,29
mukavia opettajia	1,45	2,41
maistuva ruoka	1,73	2,65

Asteikot
Mielikuva: 1 = kyllä; 2 = ehkä; 3 = ei
Vaikutus: 1 = ratkaisevasti; 2 = jonkin verran; 3 = ei lainkaan

Taulukko 4 Mielikuvat lukiosta ja niiden vaikutus valintaan¹⁰⁰

Vaikka vahvimmat mielikuvat olivat opintokeskeisiä, valintaan vaikuttivat kuitenkin enemmän sosiaalinen puoli. Kolme eniten vaikuttanutta mielikuvaa olivat laaja kurssivalikoima, miellyttävä

¹⁰⁰ Taulukko on järjestetty valintaan eniten vaikuttavimmasta vähiten vaikuttaneeseen väitteeseen. Mielikuvien puolella arvo 1 olisi suurin ja 3 pienin. Vaikutuksessa arvo 1 ilmaisee suurimman vaikutuksen ja 3 pienimmän.

tunnelma ja laadukas opetus. Toimivia opetustiloja ja –välineitä, mukavia opettajia ja maistuvaa ruokaa ei pidetty lukiovalinnassa ratkaisevina tekijöinä. Onkin mielenkiintoista, että nuorista oli tärkeämpää, että lukion tilat ovat viihtyisiä kuin toimivia. Miellyttävällä tunnelmalla, hyvällä yhteishengellä ja toisiin tutustumisella vaikutti olevan enemmän merkitystä kuin asiantuntevilla opettajilla.

Kokonaisuudessaan Tampereen yhteiskoulun lukion opiskelijoilla oli positiivisempi mielikuva lukiostaan kuin muilla nuorilla omista lukioistaan. He myös kertoivat näiden asioiden vaikuttaneen eniten heidän lukiovalintaansa. Kaikissa lukioissa mielikuvat ja valintaperusteet erosivat jonkin verran toisistaan.

Nuorten mielestä Kalevan lukiossa oli ennen kaikkea laaja kurssivalikoima, maistuva ruoka ja mukavia opettajia. Valintaan eniten kuitenkin vaikuttivat laajan kurssivalikoiman lisäksi miellyttävä tunnelma ja laadukas opetus, vaikka muissa lukioissa nämä ominaisuudet sekä arvostettiin korkeammalle että vaikuttivat lukiovalintaan enemmän. Tulokset kertovat siitä, että nuorilla ei ollut kovin selkeää mielikuvaa Kalevan lukiosta ja he painottivat valinnassaan yleisesti lukiolle tärkeitä piirteitä.

Tammerkosken lukiossa oli opiskelijoiden mielestä asiantuntevia opettajia, miellyttävä tunnelma ja laadukas opetus. Vaikutuksiltaan merkittävimmit koettiin miellyttävä tunnelma, laadukas opetus ja laaja kurssivalikoima. Mielikuvissa korkeimmalla ollut asiantuntevat opettajat ei kuitenkaan vaikuttanut valintaan kovin paljon. Selvästi Tammerkosken lukio oli mielletty hyvätasoiseksi lukioksi, jossa myös viihdytään.

Tampereen klassillisessa lukiossa kysytyjen asioiden mielikuvat ja vaikutus vastasivat parhaiten toisiaan. Mielikuvien puolella vahvimmat olivat laadukas opetus, asiantuntevat opettajat ja menestyvät opiskelijat. Vaikutusten puolella kolmannelle sijalle nousi laaja kurssivalikoima. Nuoret mielsivät Tampereen klassillisen lukion korkeatasoiseksi ja he halusivat laadukasta opetusta myös itselleen.

Tampereen yhteiskoulun lukiossa mielikuvista erottuivat laaja kurssivalikoima, menestyvät opiskelijat ja asiantuntevat opettajat. Valintaan vaikuttavat tekijät olivat kuitenkin enemmän yhteisöllisiä, sillä eniten valintaan vaikutti, että lukiossa on helppo tutustua toisiin, laaja

kurssivalikoima ja miellyttävä tunnelma. Tampereen yhteiskoulun lukion opiskelijat kokivat itsensä sosiaalisiksi ja arvostivat siten myös viihtyvyyttä ja yhdessä tekemistä.

6 Johtopäätökset

Nuoren lukiovalinta ei ole rationaalinen Simonin käyttämässä merkityksessä vaan siinä on paljon heuristisia piirteitä. On kuitenkin hyvä muistaa, että päätösten ei aina tarvitsekaan perustua pelkkään tietoon, joka paljoudellaan luo kaaosta. Mielikuvat ja käsitykset selkeyttävät päätöksentekotilannetta ja konkretisoivat omia toiveita. Nuori tekee päätöksensä omista lähtökohdistaan ja omien tavoitteidensa mukaisesti. Miksi lukiovalinnan eteen pitäisi nähdä enemmän vaivaa kuin itse opiskeluun on valmis panostamaan? Ei perusteellisesti harkittu opiskelupaikka takaa hyvää koulumenestystä.

Tässä tutkimuksessa verrattiin neljän tamperelaisen lukion opiskelijoiden perusteita lukiovalinnalleen. Vertailun tuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon lukioden erilaisuus. Tampereen yhteiskoulun lukiolla on ilmaisutaidon ja Tammerkosken lukiolla kuvataiteen opetuksen erityistehtävät, jotka kiinnostavat erityisesti joitakin nuoria ja nostavat näiden lukioden keksiarvorajaa yhteishaussa. Tampereen klassillinen lukio sen sijaan keskittyy laadukkaaseen opetukseen lukiokoulutuksen keskeisissä oppiaineissa ja se on suosittu korkean tasonsa vuoksi. Kalevan lukio ei ole välttämättä ollut hyvä vertailulukio, koska yleislukiona se ei tarjonnut mitään yhtä selkeää valintaperustetta. Lisäksi lukion opiskelijoiden lähtötaso oli muita heikompi ja, toisin kuin muissa lukioissa, nuoret eivät pääsääntöisesti päässeet yhteishaussa kirjaamaansa ensimmäiseen toiveeseensa.

Kalevan lukioon tultiin sijainnin vuoksi, Tammerkosken lukioon ja Tampereen yhteiskoulun lukioon siitä huolimatta myös kauempaa. Lukion maine ja hyvä taso oli erityisen tärkeä Tampereen klassillisen lukion valinneille nuorille. Laajojen kurssivalikoiden vuoksi kielivalinnoilla oli vain vähän merkitystä. Harrastukset ja urasuunnitelmat ohjasivat nuoria Tammerkosken lukion kuvataiteen opetukseen ja Tampereen yhteiskoulun lukion ilmaisutaidon kursseille, ja usea lääkäriksi mielivä hakeutui Tampereen klassilliseen lukioon sekä latinan että korkeatasoisen ja motivoivan opetuksen vuoksi.

Nuoret kokevat, että perhe ei juuri vaikuttanut heidän lukiovalintaansa, joskin lähes kaikki saivat vanhemmilta tuen omaan valintaansa. Erityisen tärkeä vanhempien myönteinen suhtautuminen oli kauempaa Tampereelle lukioon lähteville nuorille.

Tampereen keskustan lukioissa on todellinen tyttövalta. Ensinnäkin erityislukiot kiinnostavat enemmän tyttöjä ja toisaalta tytöt useammin saavuttavat näihin lukioihin edellytykset keskiarvot. Erityislukioihin on tullut paljon nuoria myös naapurikunnista ja kauempaakin. Heistäkin valtaosa on tyttöjä. Kaukaa tulevat nuoret menestyvät hyvin koulussa, he haluavat tehdä yksilöllisen ratkaisun ja panostaa opiskeluun.

Koska lukiot ovat erilaisia, myös valintaan vaikuttaneet syyt eroavat toisistaan. Osa nuorista on pohtinut opiskelupaikkaa todella huolellisesti ja löytänyt itselleen sopivan lukion. Toiset taas ovat menneet massan mukana tai halunneet keskeisellä paikalla sijaitsevaan lukioon. Koska lukiokoulutus on aineeton palvelu, nuoret eivät ole voineet kokeilla sitä aikaisemmin. Sen vuoksi eri lähteistä tulleen tiedon perusteella syntyneillä mielikuvilla on erityisen suuri vaikutus lukiovalintaan.

Vaikuttaa siltä, että ratkaisu tehdään tunteella, mutta sitä perustellaan järjellä. Huolellakin tehty päätös perustuu mielikuviin, joten jopa ainoaksi oikeaksi vaihtoehdoksi luonnehdittua valintaa perustellaan muilla tärkeiksi katsotuilla ja lukion imagoon sopivilla kriteereillä. Erityisen vaikeaa nuorten on myöntää ystävien vaikutus omaan valintaan. Kuitenkin huomattavasti useampi kertoo lukiossa olevien kavereiden ja tuttujen puheiden vaikuttavan enemmän omaan päätökseen kuin toisten nuorten valinnat. Toisaalta mihinkään valintaan on vaikea määritellä yhtä ainoaa perustetta, koska ne ovat sidoksissa toisiinsa ja niitä on tulkittava kunkin omista lähtökohdista.

Mielikuva on henkilökohtainen ja se syntyy, kehittyy ja muuttuu kaikista lukiosta kuultujen kertomusten, totuuksien, juorujen ja kokemusten yhteisvaikutuksena. Myös muut lukiovalintaan vaikuttavat tekijät, kuten lukion sijainti, vanhempien mielipiteet, harrastukset ja ystävät muokkaavat nuoren mielikuvaa lukiosta. Vaikka nuori sanoisi lukion sijainnin olleet ensisijainen syy valinnalle, voidaan pohtia, onko lukion sijainti paras mahdollinen vai onko kyse siitä, että mielikuva kulkuyhteyksistä, ympäristöstä ja muista palveluista lähistöllä tekee siitä sopivan perusteen.

Imago rakennetaan, mutta maine ansaitaan. On tärkeää, että houkutellessaan uusia nuoria lukiot pysyttävätkin totuudessa. Liian lupaukset kääntyvät pettymyksiksi ja niistä kerrotaan muillekin, jolloin maine on menetetty ja seuraavasta ikäluokasta kilpailu käy hankalammaksi. Vaikka suurin osa lukioista on kunnan ylläpitämiä ja niiden opiskelijamäärät ja siten myös rahoitus pysyy vakiona, kilpailu opiskelijoista käy kuumana.

Lukiolle on tärkeää saada mahdollisimman hyvätasoisia opiskelijoita, jotta myös henkilökunta voi olla ylpeä työstään ja motivoitunut siihen. Näin tuotetaan parempaa opetusta ja saadaan parempia oppimistuloksia. Niiden ansioista uusien opiskelijoiden haaliminen on taas mukavampaa, laajempien kurssikokonaisuuksien järjestäminen perustellumpaa ja uusien opettajien rekrytointi helpompaa.

Vaikka opinto-ohjaus yläkoulussa nytkin keskittyy jatko-opintojen suunnitteluun, siihen on kiinnitettävä huomiota entistä enemmän. Opinto-ohjaus ei saa olla vain ongelmatapauksiin puuttumista ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Myös peruskoulussa menestyvien oppilaiden tarpeet on huomioitava. Heikin tarvitsevat tukea ratkaisuihinsa, sillä heillähän mahdollisuudet ovat suurimmat, koska voivat käytännössä mennä minne haluavat, joidenkin joutuessa tyytymään siihen, minne pääsevät. Koska mahdollisuudet ovat rajattomat ja tavoitteet korkealla, menestyvien nuorten on saatava tietoa ja tukea valinnoilleen. Tällaiset nuoret haluavat useammin erityislukioihin toiselle paikkakunnalle ja tekevät siten lukiovalinnassa muita nuoria yksilöllisempiä ja suurempia päätöksiä. Opinto-ohjaaja ei välttämättä vaikuta nuoren valintaan, mutta nuorelle jää tyytyväisempi ja luottavaisempi mieli, kun on voinut keskustella asiasta.

Ajallisten resurssien lisäksi opinto-ohjaajat tarvitsevat riittävästi tietoa olemassa olevista vaihtoehdoista. Heidän on myös pystyttävä etsimään tietoa erityislukioista muillakin paikkakunnilla. Lukioiden kannattaakin toimittaa materiaaliaan kaikkiin yläkouluihin, ei vain lähialueelle. Avoimien ovien päivät ja esittelytilaisuudet ovat nuorten valintatilanteessa ensisijaisen tärkeitä. Lukioon tutustuminen tuo mielikuviin konkreettisia elementtejä.

7 Lähteet

Kirjallisuus

Ahonen, Pertti 2002. Social Aspects in the Governance of a System of Education. *Hallinnon tutkimus*, Vol. 21, No. 4, 65-76

Alvesson, Mats 1990. Organization: From Substance to Image? *Organization Studies* 11/3, 373-394

Aula, Pekka & Heinonen, Jouni 2002. *Maine. Menestystekijä*. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Bernstein, David 1986. *Yrityksen imago ja todellisuus*. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Boorstin, D. J. 1962. *The Image or What Happened to the American Dream*. Kingsport: Kingsport Press, Inc.

Boulding, K. E. 1973. *The Image*. The University of Michigan Press.

Crompton, John L. & Lamb Charles W. Jr 1986. *Marketing Government and Social Services*. John Wiley & Sons.

Dowling, Grahame 2001. *Creating Corporate Reputations. Identity, Image and Performance*. New York: Oxford University Press.

Dryler, H. 1999. The Impact of School and Classroom Characteristics on Educational Choices by Boys and Girls: A Multilevel Analysis. *Acta Sociologica*, Vol. 42, No 4, 299-318.

Jonsson, J. O. 1999. Explaining Sex Differences in Educational Choice: An Empirical Assessment of a Rational Choice Model. *European Sociological Review*, Vol. 15, No.4, 391-404.

Kahneman, Daniel, Slovic, Paul & Tversky, Amos 1985. *Judgement under Uncertainty: Heuristics and Biases*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kahri, T., Rautonen, J. & Vainio, S. 1993. *Korkeakoulun kilpailukyky*. Helsingin kauppar korkeakoulun vahvuudet ja mielikuva. Helsinki: Helsingin kauppar korkeakoulun kuvalaitos.

Karvonen, Erkki. 1997. *Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä*. *Acta Universitatis Tamperensis* 544. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Koulutusopas peruskoulun jälkeiseen koulutukseen 2002. Opetushallitus. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.

Lahtinen, Matti, Lankinen, Timo, Penttilä, Antero & Sulonen, Arto 2001. *Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä*. Tietosanoma. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Lehtonen, Jaakko 1989. Imago on tärkeä myös kunnalle. *Yrittäjä-politiikka* 4/1989

Lehtonen, Jaakko 1990. *Julkisyhteisöt mielikuvayhteiskuntaan*. *Hallinto* 5/1990.

Lukio-opas 2003. Tampereen kaupunki. Opetuspalvelukeskus.

Numminen, U, Jankko, T, Lyra-Katz, A, Nyholm, N & Siniharju, M R 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheessa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.

Payne, J.W., Bettman, J.R. & Johnson, E.J. 1992. Behavior Decision Research: Theory and Application. Annual Review of Psychology, 43, 87-131

Pirttiniemi, Juhani 2000. Koulukokemukset ja koulutusratkaisut. Peruskoulun vaikuttavuuden tarkastelu oppilasnäkökulmasta. Helsingin yliopisto, kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 168, 2000.

Rope, Timo & Methner Jari, 1987. Mielikuvamarkkinointi. Espoo: Amer-yhtymä Oy
Weilin+Wöös kirjapaino.

Rope, Timo & Methner, Jari 2001. Tavoitteena menestysbrandi – onnistu mielikuvamarkkinoinnilla. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Simon, H. A. 1979. Päätöksenteko ja hallinto. Espoo: Weilin+Göös kirjapaino. Alkuteos Administrative Behavior 1947.

Suomen koulutusjärjestelmä 1999. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino.

Vuokko, Pirjo 1998. Miten imagoa rakennetaan – entä miten sen voi tehdä Suomen luterilainen kirkko. Teoksessa Jauhola, Päivi (toim.) Viralliset imagot. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 32., 61-81

Opinnäyte

Ahola, Mira 2008. Lukion imago ja mielikuva. Tampereen yliopisto. Johtamistieteiden laitos. Kandidaatintutkielma. Tampere.

Artikkelit sanomalehdissä

Erikoislukio merkitsee usein eriarvoisuutta. Viikkouutiset 24.1.2007

Erikoislukiot kilpailevat opiskelijoista erikoisilla kursseilla ja linjoilla. Helsingin Sanomat 19.3.2008

Rautavaara houkuttelee lukioon ilmaisilla oppikirjoilla. Helsingin Sanomat 6.7.2006

Tytöt valtasivat Helsingin suosikkilukiot. Helsingin Sanomat 13.10.2003

www-sivut

Google Maps www-sivusto. <<http://maps.google.fi>>. 6.4.2008

MTV3:n www-sivusto. <<http://www.mtv3.fi>>. 13.6.2003, 8.6.2004 ja 11.6.2004

Opetusviraston www-sivusto. <<http://www.hel.fi/wps/portal/Opetusvirasto>>. ”Äitien keskimääräinen koulutustausta selittää Helsingin koulujen erot”. 23.3.2008

Opetusministeriön www-sivusto. <http://www.minedu.fi/nuora/tuhti/Kristiina_Lappalainen.html>. ”Yläasteelta eteenpäin – oppilaiden erityisen tuen tarve siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen koulutukseen”. 29.10.2002

Helsingin kauppakorkeakoulun www-sivusto. <www.hse.fi/NR/rdonlyres/6AD64320-9EF6-4135-870F-09359B6265B0/0/Wallenius_Jyrki.ppt>. ”Päätöksenteon ansat”. 15.4.2008

Tampere kaupungin opetuspalvelukeskuksen www-sivusto. <<http://www.info.tampere.fi/eta/opo1/index.html>>. ”Verkko-opo”. 22.1.2003

Tilastokeskuksen www-sivusto. <<http://www.tilastokeskus.fi/til/lop/tau.html>>. 23.3.2008

Liite Kyselylomake

TAUSTATIEDOT

- 1 Lukioni
- 1 Kalevan lukio
2 Tammerkosken lukio
3 Tampereen klassillinen lukio
4 Tampereen yhteiskoulun lukio
- 2 Yhteisvalinnassa halutoiveeni olivat
- 1 _____
2 _____
3 _____
4 _____
5 _____
- 3 Keskiarvo, jolla pyrin lukion _____
- 4 Sukupuoli
- 1 tyttö   2 poika
- 5 Yläasteeni (ja kunta) _____
- 6 Aloitin pohtia jatko-opintoja
- 1 7. luokalla
2 8. luokalla
3 9. luokan syksyllä
4 9. luokan keväällä

LUKIOVALINTA

- 7 Olen tyytyväinen yhteishaun tuloksiin
- 1 kyllä   2 ei
- 8 Yhteishakujärjestelmä on toimiva
- 1 kyllä   2 ei
- 9 Valintaperusteet lukioonni ovat oikeudenmukaisia
- 1 kyllä   2 ei
- 10 Lukiovalinta tuntui tärkeältä
- 1 kyllä   2 ei
- 11 Tein valinnan huolellisesti
- 1 kyllä   2 ei
- 12 Valinta oli helppo tehdä
- 1 kyllä   2 ei
- 13 Numeroi kolme tärkeintä lukiovalintaperustettasi

- ___ ilmaisutaito/kuvaamataito
___ lukion sijainti
___ kielivalinnat
___ kurssitarjonta
___ lukion maine
___ keskiarvoni
___ perheenjäsenten suosittelut
___ ystävien suosittelut
___ opinto-ohjaajan suosittelut
___ Tampere
___ muu syy _____

LUKION SIJAINTI

14 Asun
1 Länsi-Tampereella
2 Keskustassa
3 Itä-Tampereella
4 Toisella paikkakunnalla

15 Yhdensuuntainen koulumatkani on _____ km

16 Koulumatkani kuljen
1 kävellen/polkupyörällä
2 bussilla/junalla
3 muuten

17 Lukioni sijainti vaikutti valintaani 1 ratkaisevasti 2 jonkin verran 3 ei lainkaan

LUKION MAINE

18 Lukiollani on hyvä maine 1 kyllä 2 ei

19 Mielestäni lukioni on hyvä 1 kyllä 2 ei

20 Lukioni on arvostettu 1 kyllä 2 ei

21 Lukioni on tunnettu 1 kyllä 2 ei

22 Lukion maine vaikutti valintaani 1 ratkaisevasti 2 jonkin verran 3 ei lainkaan

KIELIVALINNAT

23 A1-kieli (ensisijainen)
1 englanti 2 ranska 3 ruotsi
4 saksa 5 venäjä

24 Kielet, joita aion opiskella lukiossa
1 englanti 2 espanja 3 italia 4 latina
5 ranska 6 ruotsi 7 saksa 8 venäjä

25 Lukion kieliohjelma vaikutti valintaani 1 ratkaisevasti 2 jonkin verran 3 ei lainkaan

HARRASTUKSET

26 Harrastukseni
1 _____ kuinka usein ohjatusti itsenäisesti
2 _____ 1 2
3 _____ 1 2

27 Harrastukseni vaikuttivat lukiovalintaani 1 ratkaisevasti 2 jonkin verran 3 ei lainkaan

28 Toiveammattini _____

29 Uskon lukio-opintojeni antavan
valmiuksia toiveammattiini 1 ratkaisevasti 2 jonkin verran 3 ei lainkaan

VANHEMMAT

30 Äidin ammatti

---

31 Äidin koulutus

1 kansa/peruskoulu	2 ylioppilas
3 ammattitutkinto	4 korkeakoulututkinto

32 Isän ammatti

---

33 Isän koulutus

1 kansa/peruskoulu	2 ylioppilas
3 ammattitutkinto	4 korkeakoulututkinto

34 Asun vanhempieni kanssa

1 kyllä	2 ei
---------	------

35 Vanhempani tukivat valintaani

1 kyllä	2 ei
---------	------

36 Vanhempieni mielipide vaikutti valintaani

1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan
-----------------	-----------------	---------------

SISARUKSET

37 Minulla on lukioikäisiä tai vanhempia sisaruksia
Jos vastasit ei, siirry kohtaan 41.

1 kyllä	2 ei
---------	------

38 Minulla on sisaruksia samassa lukiossa
Jos vastasit ei, siirry kohtaan 40

1 kyllä	2 ei	3 on ollut
---------	------	------------

39 Sisarukseni suosittelivat lukiota

1 kyllä	2 ei
---------	------

40 Sisarusteni mielipiteet vaikuttivat valintaani

1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan
-----------------	-----------------	---------------

YSTÄVÄT

41 Minulla oli ystäviä lukiossani
Jos vastasit ei, siirry kohtaan 44

1 kyllä	2 ei
---------	------

42 Ystäväni suosittelivat lukiota

1 kyllä	2 ei
---------	------

43 Lukiossa olevien ystäväni mielipiteet vaikuttivat valintaani

1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan
-----------------	-----------------	---------------

44 Ystäviäni pyrki samaan lukioon

1 kyllä	2 ei
---------	------

45 Samaa aikaan lukioon pyrkivien ystäväni valinnat vaikuttivat omaan valintaani

1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan
-----------------	-----------------	---------------

TIEDONHANKINTA

46 Tutustuin valtakunnalliseen peruskoulun jälkeisen koulutuksen oppaaseen Jos vastasit, ei siirry kohtaan 50.	1 kyllä	2 ei		
47 Opas antoi riittävästi tietoa	1 kyllä	2 ei		
48 Lukioni esittely oli mielenkiintoinen	1 kyllä	2 ei		
49 Opas vaikutti valintaani	1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan	
50 Tutustuin Tampereen lukio-oppaaseen Jos vastasit ei, siirry kohtaan 54.	1 kyllä	2 ei		
51 Opas antoi riittävästi tietoa	1 kyllä	2 ei		
52 Lukioni esittely oli mielenkiintoinen	1 kyllä	2 ei		
53 Opas vaikutti valintaani	1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan	
54 Tutustuin lukion omaan esitteeseen Jos vastasit ei, siirry kohtaan 58.	1 kyllä	2 ei		
55 Esite antoi riittävästi tietoa	1 kyllä	2 ei		
56 Lukioni esittely oli mielenkiintoinen	1 kyllä	2 ei		
57 Esite vaikutti valintaani	1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan	
58 Tutustuin lukion nettisivuihin Jos vastasit ei, siirry kohtaan 62.	1 kyllä	2 ei		
59 Sivut antoivat riittävästi tietoa	1 kyllä	2 ei		
60 Lukioni esittely oli mielenkiintoinen	1 kyllä	2 ei		
61 Sivut vaikuttivat valintaani	1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan	
62 Osallistuin lukion esittelytilaisuuteen Jos vastasit ei, siirry kohtaan 66.	1 kyllä	2 ei		
51 Tilaisuus antoi riittävästi tietoa	1 kyllä	2 ei		
52 Lukioni esittely oli mielenkiintoinen	1 kyllä	2 ei		
53 Tilaisuus vaikutti valintaani	1 ratkaisevasti	2 jonkin verran	3 ei lainkaan	

OPINTO-OHJAUS

66 Sain keskustella opinto-ohjaajan kanssa riittävästi	1 kyllä	2 ei
67 Opinto-ohjaaja neuvoi minua henkilökohtaisesti	1 kyllä	2 ei
68 Sain riittävästi tietoa eri vaihtoehdoista	1 kyllä	2 ei
69 Sain riittävästi tietoa lukiostani	1 kyllä	2 ei
70 Olen tyytyväinen opinto-ohjaukseen lukiovalinnan yhteydessä	1 kyllä	2 ei
71 Opinto-ohjaaja vaikutti lukiovalintaani	1 ratkaisevasti	2 jonkin verran 3 ei lainkaan

72 Olen saanut lukiosta tietoa myös muualta. Mitä? Mistä? Miten se vaikutti valintaani?

MIELIKUVIA LUKIOSTA

Ympyröi taulukoista mielipiteistäsi vastaavat numerot

Käsitykseni mukaan lukiossani on

Se vaikutti
valintaani

	kyllä	ehkä	ei
mukavia opettajia	1	2	3
asiantuntevia opettajia	1	2	3
laadukas opetus	1	2	3
laaja kurssivalikoima	1	2	3
menestyviä opiskelijoita	1	2	3
miellyttävä tunnelma	1	2	3
kannustava ilmapiiri	1	2	3
hyvä yhteishenki	1	2	3
maistuva ruoka	1	2	3
toimivat opetustilat ja -välineet	1	2	3
viihtyisät tilat	1	2	3
helppo tutustua toisiin	1	2	3

ratkaisevasti	jonkin verran	ei lainkaan
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3

Kerro vielä omin sanoin, miten päädyit tähän lukioon.

Kiitos!
Menestystä lukio-opintoihin!